

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI U OSIJEKU

Romana Bisaga

**GLAZBENE AKTIVNOSTI U RANOJ I
PREDŠKOLSKOJ DOBI**

DIPLOMSKI RAD

Osijek,
listopad 2018.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI U OSIJEKU

Diplomski sveučilišni studij ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja

**GLAZBENE AKTIVNOSTI U RANOJ I
PREDŠKOLSKOJ DOBI**

DIPLOMSKI RAD

Predmet: Zborno pjevanje

Mentor: doc. dr. sc. Vesna Svalina

Student: Romana Bisaga

Matični broj: 3324

Modul: B modul, smjer ekologija i nacionalna baština

Osijek

Listopad, 2018.

SADRŽAJ

1. UVOD	8
2. DOPRINOS GLAZBE RAZVOJU DJETETA.....	10
2.1. Utjecaj glazbe na razvoj djeteta	10
2.2 Razvoj glazbenih sposobnosti.....	13
3. GLAZBENE AKTIVNOSTI	17
3.1. Prve metode provedbe glazbenog odgoja u Hrvatskoj	17
3.2. Trajanje i zadatci glazbenih aktivnosti.....	18
3.3. Slušanje glazbe	19
3.4. Glazbene igre.....	26
3.5. Pjesma i pjevanje.....	36
4. GLAZBENE AKTIVNOSTI U PRAKSI.....	43
4.1. Glazbeni odgoj u dječjem vrtiću	43
5. ISTRAŽIVANJE	47
5.1. Cilj i zadatci istraživanja.....	47
5.2. Sudionici istraživanja	47
5.3. Postupci i instrumenti istraživanja	47
5.4. Rezultati istraživanja	48
6. INTERPRETACIJA	59
7. ZAKLJUČAK.....	61
8. LITERATURA.....	62

SAŽETAK

Glazbene aktivnosti važne su za opći razvoj djeteta. U ovom je radu prikazana relevantnost provedbe glazbenih aktivnosti s djecom rane i predškolske dobi. Kroz aktivnosti poput pjevanja, sviranja, slikanja glazbenih dojmova, slušanja glazbe ili plesa, djeca doživljavaju napredak u svojem emocionalnom, tjelesnom i socijalnom razvoju. Tijekom glazbenih aktivnosti razvija se sluh, ritam, osjećaj za glazbu i osjećaj pripadanja zajednici. Nova znanja o glazbi, navike kulturnog ponašanja, sposobnost uočavanja estetskih svojstava glazbe, sposobnost izražavanja emocija, osjetljivost na tonove, uočavanje, pamćenje i reproduciranje ritma i melodije samo su neke dobrobiti koje djeca dobiju kroz aktivno sudjelovanje u glazbenim aktivnostima.

Da bi se osvijestila važnost glazbenih aktivnosti i prikazao stav odgojitelja i studenata prema glazbenom odgoju, provedena je mrežna anketa između sedamdeset i pet odgojitelja i studenata ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u rujnu 2018. godine. Cilj je bilo utvrditi provode li odgojitelji i studenti glazbene aktivnosti u svojem odgojno-obrazovnom radu, smatraju li da su dovoljno kompetentni za osmišljavanje i provedbu glazbenih aktivnosti, smatraju li da se glazbene aktivnosti dovoljno provode u dječjim vrtićima u Hrvatskoj, te misle li da je češća provedba glazbenih aktivnosti nužna i moguća. Anketa je pokazala da svi odgojitelji smatraju da su glazbene aktivnosti važne za razvoj djeteta i da mogu argumentirati svoje mišljenje. Odgovori su pokazali da odgojitelji smatraju da su kompetentni za samostalnu provedbu glazbenih aktivnosti te da ne misle da je potrebno biti profesionalan glazbenik za provedbu glazbenog odgoja u vrtićima. Najčešća glazbena aktivnost koju odgojitelji provode je pjevanje, a najrjeđe provode stvaralačke igre i likovno izražavanje glazbenih dojmova. Nadalje, odgojitelji vjeruju da bi se glazbene aktivnosti mogle i trebale češe provoditi u vrtićima te da je glavna motivacija za provedbu istih osviještenost odgojitelja o dobrobitima glazbenih aktivnosti. Naposljetku, odgojitelji i studenti smatraju da je glavni razlog rijetke provedbe glazbenog odgoja nedovoljna volja za provedbom glazbenih aktivnosti.

Ključne riječi: glazbene aktivnosti, anketa, odgojiteljice

SUMMARY

The music activities are important for the general development of a child. This thesis gives an overview of the relevance of conducting music activities with the children of early and preschool age. Activities such as singing, playing instruments, painting impressions on music, listening to music or dancing improve their emotional, physical and social development. During these activities, the children develop their music skills, rhythm, sensibility to music and the sense of belonging to the community. New music skills, cultural habits, the ability to perceive aesthetical properties of the music, the ability to express emotions, tonal sensibility, perception, memory and reproduction of rhythm and melody, are some of the benefits of the active participation in the aforementioned activities.

In order to raise awareness of the importance of the music activities and to present the opinions and attitudes of preschool teachers and early and preschool education students, a survey was conducted in September 2018. Its aim was to determine whether the teachers and students include music activities in their educational work, whether they think they have adequate competences to create and perform such activities, whether they think these activities are adequately present in the preschool institutions in Croatia, and whether they think that frequent conducting of such activities is necessary and possible. The survey showed that all of the preschool teachers think that the music activities are important for the child development and that they can support their opinion with valid arguments. Also, they think they are competent enough to conduct these activities, and that being a professional musician is not a requirement for the music education in preschool. The most frequent music activity in preschool is singing, and less frequent are creative activities, and expressing musical impressions with art. Furthermore, the preschool teachers believe that music activities could and should be more frequent and that the main motivation for that should be the awareness of its benefits. Finally, the teachers and students believe that the main reason for less frequent application of music education is the lack of will to conduct music activities.

Key words: music activities, a survey, preschool teacher

1. UVOD

Glazba je veoma bitan dio života svakog djeteta. U ranoj dobi, dijete sluša majčin glas te počinje aktivno slušati zvukove i locirati ih. Glazba je poticaj da dijete uoči, otkrije i upozna svoju okolinu. „Raznim glazbenim aktivnostima, pjevanjem pjesama, glazbenim igrama te slušanjem glazbe izvedene glasom ili glazbalom, već od prvih dana djetetova života utjecat ćemo na razvoj njegove muzikalnosti, kao i na njegov cjelovit razvoj“ (Marić i Goran, 2013, str. 14).

U podučavanju i odgoju djece rane i predškolske dobi glazba ima ulogu sredstva za razvoj cjelokupne ličnosti kao i mnogih sposobnosti koje djeca posjeduju. Promatrajući dječju reakciju na glazbu, može se zamijetiti da djeca spontano pjevaju, plešu, sviraju udaraljke, crtaju uz glazbu i igraju se uz nju, ne opterećuju se razmišljanjem o tome rade li to dobro (Gospodnetić, 2015). Djeca se rađaju s određenim dispozicijama za razvoj glazbenih sposobnosti koji ovisi isključivo o vlastitoj aktivnosti ali i poticajima iz okoline. Imajući to na umu, potrebno je djelovati u smjeru osvješćivanja važnosti glazbenih aktivnosti u ranoj dobi (Marić i Goran, 2013).

U mojem odgojno obrazovnom radu primijetila sam da djeca veoma vole glazbene aktivnosti te da ih sami započinju svakodnevno. Uočila sam da odgojiteljice ne provode često glazbene aktivnosti te sam provođenjem istraživanja željela saznati koji su razlozi za to.

Cilj diplomskog rada je definirati glazbene aktivnosti, opisati ih i utvrditi koliko često ih odgojitelji koriste u svojem odgojno obrazovnom radu. Nadalje, cilj je istaknuti doprinos glazbe cjelovitu razvoju djeteta rane i predškolske dobi, opisati razvoj glazbenih sposobnosti te istaknuti važnost poticanja glazbene osjetljivosti. Također, cilj je istražiti i prikazati stavove odgojitelja vezane za moguću nedovoljnu provedbu glazbenih aktivnosti u dječjim vrtićima.

Metode koje sam koristila u pisanju rada su anketni upitnik te proučavanje stručne literature za osmišljavanje i provedbu glazbenih aktivnosti.

2. DOPRINOS GLAZBE RAZVOJU DJETETA

2.1. Utjecaj glazbe na razvoj djeteta

Djeca se s glazbom upoznaju već od najranijeg doba njihovog života. „Glazba, umjetnost koja našem uhu progovara zvucima, već u prvim danima djetetova života postaje izvorom njegovih radosnih doživljaja. Dijete na najrazličitije načine upoznaje svijet oko sebe. Do njegova uha dopire melodičan glas majke ili odgojiteljice, zvukovi iz okoline i nježna ugodna glazba. Sve to izaziva u djetetu vedrinu i radost te mu postupno postaje poticajem da uočava, otkriva i upoznaje okruženje u kojemu živi i sebe u njemu“ (Marić i Goran, 2013, str. 13). Glazba pridonosi dječjem razvoju i rastu. „Ako dijete živi u sredini lišenoj bilo kakva oblika umjetnosti, ono će se sporije razvijati nego dijete kod kojeg sredina utječe na stvaranje estetskog odnosa prema umjetnosti“ (Manasteriotti, 1977, str. 19).

Glazba pomoću tonova i zvukova utječe na slušatelja te je dio čovjekovog svakodnevnog života. „Glazba je umjetnost koja tonovima i zvukovima izražava umjetnikove misli i osjećaje (Šamanić; 2011, str. 4).“ Glazba je umjetnost koja ima velik utjecaj na dječji razvoj i napredak. „Učinci slušanja glazbe i glazbenoga obrazovanja na razvoj djeteta u radu se analiziraju u odnosu na kognitivni, psihomotorni, socijalni i emocionalni razvoj. Istraživanja su nedvojbeno pokazala da glazbeno obrazovanje ima značajan utjecaj na opći razvoj djeteta, ali se još uvijek traže odgovori na pitanja mogu li ga specifične vrste glazbenih iskustava ostvariti te na koji način i u kojem razdoblju djetinjstva“ (Nikolić, 2017, str. 139).

Svakodnevni će susreti djeteta s dobro odabranom glazbom razviti u njemu potrebu za slušanjem. Glazba će pridonijeti stvaranju ugodne i mirne atmosfere koja je djeci potrebna za njihov cjelokupni razvoj. Roditeljski dom ili ustanova za rani i predškolski odgoj pogodno su mjesto za spontanu i planiranu provedbu glazbenih aktivnosti te na taj način glazba postaje sastavni dio djetetova života (Marić i Goran, 2013).

Dijete je, prema svojim karakteristikama prijemljivo za sva djelovanja okoline. Od fizičkog rođenja pa sve do izmjene zubi, dijete funkcionira kao osjetilni organ. Oponašajući okolinu, dijete prolazi proces usavršavanja pokreta, od refleksnih do složenih. Na taj način dijete uči hodati, crtati, svirati (Gospodnetić, 2015).

Marić i Goran (2013) izdvajaju tri vrste razvoja djeteta na koje glazbene aktivnosti utječu; emocionalni razvoj, socijalni razvoj i tjelesni razvoj. Navode da glazba bogati djetetov emocionalni život te izaziva radost već od prvih mjeseci njegova života. Radosno raspoloženje potiče djetetovu aktivnost, budi interese, radoznalost i znatiželju. Glazba dakako, tješi i smiruje dijete. Neugodni zvukovi izazivaju neugodan osjećaj te oni smetaju djetetu, ono se mršti, plače i okreće od izvora takvog zvuka. Socijalna kompetencija jest još jedno područje koje glazba potiče na razvoj. U najranijem djetinjstvu dijete glazbu doživljava preko odrasle osobe s kojom postavlja socijalni kontakt (roditelji, odgojitelji). U zajedničkom pjevanju i glazbenim igrama djeca su upućena jedna na druge te konačni rezultat zajedničke glazbene igre ovisi o čitavom dječjem kolektivu. Neposredno plesanje i pokretanje uz glazbenu pratnju pomaže razvoju koordinacije, pjevanjem se razvija glasovni aparat, a uporabom i izradom udaraljki povećava se vještina fine motorike (tjelesni razvoj).

Prema Manasteriotti (1977), glazba je komponenta estetskog odgoja. Suština estetskog odgoja i obrazovanja glazbom sastoji se u tome da se kod djeteta pobudi osjećaj i smisao za lijepo u glazbi, da se dijete osposobi za zapažanje estetskih svojstava glazbe, da glazba postane djetetu izvorom njegovih estetskih doživljaja, da se postave osnove glazbenog ukusa djeteta, da se razviju stvaralačke snage djeteta u smislu estetski oblikovanog izražavanja u tim područjima te da dijete usvoji elementarna znanja i vještine. „Kod djece predškolske dobi mogu se konstatirati tek prve manifestacije estetskih reakcija na muziku. Blistave dječje oči, promjene u izrazu lica i držanju, pokreti usklađeni s ritmom muzike - sve to svjedoči o emotivnom odnosu djece prema muzici. Kad dijete začuje nježnu muziku, često će pokretima oponašati uspavlivanje lutke, a kada nakon toga zasvira vesela muzika, početak će uz muziku plesati“ (Manasteriotti, 1977, str. 15).

Odgoj glazbom veoma je povezan s razvojem senzornih sposobnosti, u prvom redu slušnih sposobnosti. U glazbenim igrama razvija se motorika djece; u glazbenim igrama glazba određuje karakter pokreta, brzinu i njihovu spretnost. Glazba potpomaže razvoju motorike; utječe na pravilno držanje tijela, koordiniranje pokreta ruku i nogu, na kvalitete hoda i trčanja. U glazbenim igrama djeca podređuju svoje pokrete glazbi te ih usklađuju prema glazbi, inhibiraju pogrešne impulse i kreću se onako kako glazba to dopušta. Takvim aktivnostima formiraju se kod djece postepeno razne vještine: rukovanje udaraljicama, skladno kretanje u ritmu glazbe i slično (Manasteriotti, 1977).

Glazbenim odgojem djeca stječu i raznovrsne navike, među njima i one kulturna ponašanja, npr. da u tišini saslušaju glazbenu kompoziciju, da stojeći slušaju himnu svoje zemlje, da udaraljka ne stvaraju suvišnu buku i sl. Djeca uče i glazbene termine kroz glazbene aktivnosti. Glazbenim odgojem djeca od najranije dobi stječu osnovna znanja o glazbi, počevši od toga da upoznaju prve glazbene termine. Tako primjerice, djeci starije skupine možemo reći: da ćemo mi na klaviru svirati uvod, a da će ona nakon toga zvonko i veselo pjevati pjesmu (Manasteriotti, 1977).

„Za dijete je glazba u prvom redu emocija. Ono može govorom izraziti emociju. Ako se tom istom govoru pridodaju glazbeni elementi: ritam i ton, taj novonastali glazbeni govor postaje velika Emocija, koja je za dijete čuđenje i stvarnost“ (Jurišić i Palmić, 2002, str. 19).

Prema Manasteriotti (1977), sposobnost namjernog pamćenja razvijamo postavljanjem zahtjeva koje dijete treba ispuniti, npr. da jasno i glasno izgovara riječi pjesme. Dakle, glazba utječe i na razvoj sposobnosti pamćenja. Djeca, tvrdi Manasteriotti, slušanjem povezuju svojstva glazbenih tonova s prostornim predodžbama: visoko-duboko, dugo-kratko. Isto tako izvode na udaraljka duga i kratka ritmička trajanja (polovine, četvrtine i osmine), odnosno pjevaju više i niže tonove predočene vizualno. Raznolikim sadržajima rada u glazbenom odgoju ostvaruju se specifični zadaci glazbenog odgoja, te se razvija glazbeni sluh, ritam, pamćenje, kultura glasa i tako dalje.

Prema Marić i Goran (2013), dokaz da glazba potiče i socijalne odnose, potrebu zblizavanja i pružanja nježnosti uza slušanja glazbe, jest uzimanje lutke, možda najdraže igračke, ili za ruku drugo dijete. Tiha, nenametljiva, ugodna glazba stvara poticajnu atmosferu za mirne igre i odmor. Zbog takvog učinka glazbe na pozitivne emotivne reakcije djeteta, potrebno je upriličiti što češći, dapače svakodnevni susret djeteta s glazbom.

Razvoj mišljenja je još jedna dobrobit glazbenog odgoja prema Manasteriotti (1977). U procesu opažanja raznih glazbenih elemenata dijete izvodi prva uočavanja i usporedbe, stvara svoje prve glazbene pojmove, primjerice o instrumentima. Dijete stječe sposobnost da uspoređuje karakter glazbe s elementima glazbenog izraza, da uspoređuje karakter glazbe s elementima ritmičkog izraza, da primjećuje kako veseloj kompoziciji najčešće odgovara brzi tempo, pojačani stupanj dinamike i bujniji ritam i slično. Djeca utvrđuju vezu između teksta pjesme i njezina glazbenog izraza te primjećuju vezu između naslova pjesme i melodije. Nadalje, Manasteriotti ističe da glazbeni odgoj utječe na formiranje osobina ličnosti u djece. Primjerice, ako je dijete introvertirano, na njega će kolektivna izvedba utjecati blagotvorno.

Dijete će uočiti njihovu radost koju izražavaju pri pjevanju i glazbenim igrama i s vremenom će se osjećati slobodnije da i samo izrazi svoje osjećaje kroz aktivnosti. Također, kompozicija ili pjesma u kojima se ističu moralna svojstva hrabrost, privrženost, pravednost i dr. izazivaju kod djece snažne emocije i utječu na razvoj i formiranje njihovih karakternih osobina. „Slušajući npr. muzičku priču S. Prokofjeva „Peća i Vuk“, djeca zaključuju da je Peća hrabar i dobar i zato je pobijedio“ (Manasteriotti, 1977, str. 22).

Glazbene aktivnosti razvijaju kreativne potencijale u djeci čiji rast svakako treba poticati. „Kreativnost kao promjenjiv fenomen nije posebno važna u ranom djetinjstvu, no u životu odrasle osobe jest što onda daje na značaju činjenici da se razvitak kreativnih potencijala u predškolskoj dobi može ostvariti putem glazbenih aktivnosti“ (Jautakyte, 2013, str. 150).

2.2 Razvoj glazbenih sposobnosti

Od najranije dobi djeca pokazuju zanimanje za glazbu. Dijete u dobi od četvrtog do šestog mjeseca na glazbeni podražaj prekida aktivnost koje je do tada obavljalo. Dijete se nakon prekida aktivnosti (koja može biti čak i sisanje) okreće prema izvoru zvuka i pokazuje znakove zadovoljstva. Znanstvenici su nakon proučavanja glazbenih sposobnosti predškolske djece zaključili da je za djecu u toj dobi slušanje glazbe emotivno, a ne samo tjelesno iskustvo ugone Novosel i Rončević (2003).

Prema Marić i Goran (2013) glazbeni razvoj djeteta dio je njegova općeg razvoja, a rana i predškolska dob optimalno je vrijeme za razvoj djetetovih glazbenih sposobnosti. „Glazbene sposobnosti dolaze do izražaja vrlo rano. Primijećeno je da već fetus reagira na ritmičke podražaje. Glazbene sposobnosti čine niz specifičnih sposobnosti kao što su osjetljivost za različite vrste tonova, pamćenje melodije i njezino reproduciranje, uočavanje razlike trajanja tonova, uočavanje i izvođenje ritma, zamjećivanje glasnoće i boje zvuka te promjene metra (mjere). Osjećaj za harmoniju, glazbeni oblik i uočavanje estetskih svojstava slušane glazbe, sposobnosti su koje se poslije razvijaju i dolaze do izražaja u školskoj dobi.“ (Marić i Goran, 2013, str. 15)

Slušna je percepcija prisutna i prije samog rođenja djeteta. Nerođeno dijete uz otkucaje majčinog srca, različito reagira na zvučne i glazbene podražaje iz bliže okoline. U prvoj

godini života dijete percipira i reproducira pojedine glasove i slogove, a na glazbu reagira motorički. U trećoj godini može pjevati pjesmu u cijelosti reproducirajući melodiju, ritam i tekst pjesme točno. Dijete se u toj dobi može skoncentrirati na slušanje glazbe bez obzira na ometajuće čimbenike. U četvrtoj godini djeca uživaju u igrama s pjevanjem, brojalicama, slušanju glazbe, eksperimentiranju sa zvukovima, pokretima uz glazbu. Razlikovanje visine tona jest mogućnost koja se u djece razvija s uzrastom, dok je ritam komponenta koju djeca doživljavaju pokretom cijelog ili dijela tijela. Djeca predškolskog uzrasta posjeduju dovoljne percepcijske sposobnosti koje su preduvjet za sve glazbene sadržaje i aktivnosti (Babić i Irović, 2003).

Roditelj ili odgojitelj treba djeci svakoga dana pjevati jednostavne dječje pjesmice, izgovarati jednostavne ritmizirane tekstove kao što su brojalice, tapšalice, cupkalice i druge zabavjalice, izvoditi različite pokrete njihovim rukama ili nogama, uz pjevanje jer svim tim aktivnostima razvijaju se dječje sposobnosti i u djece se potiče zanimanje za okolinu. Pokretač djetetove aktivnosti, ističu, jest upravo pobuđeni interes koji pridonosi sve većem zanimanjem za glazbu. Što je u djeteta veći interes za glazbu, veća je i želja za glazbenim aktivnostima; pjevanjem, glazbenim igrama ili izvođenjem zvukova. Rezultat glazbenih aktivnosti jest zadovoljno, nesputano i radosno dijete čije glazbene mogućnosti dolaze do izražaja u svakom trenutku. Dijete se susreće sa zvukovnim svijetom odmah nakon rođenja, a prvi zvukovi su majčino pjevušenje nekakve pjesmice. U prvoj godini treba hranjenje, oblačenje i druge aktivnosti povezati s govorenjem ili pjevanjem da bismo u djece stvorili potrebu za slušanjem glazbe i zvukova. Susreti djeteta s dobro odabranom glazbom u roditeljskom domu ili u predškolskoj ustanovi mogu djelovati na razvoj slušne osjetljivosti, na razvoj estetskih osjećaja i potrebe za slušanjem. Glazba snažno razvija dječje osjećaje obraćajući im se izravno, što je važno za cjelovit razvoj djeteta (Marić i Goran, 2013).

Dijete je od nultog do prvog mjeseca života u fazi slušanja, a manifestacija slušanja zvukova jest žmirkanje i podrhtavanje. Nadalje, djeca stara jedan mjesec reagiraju na zvuk takozvanom akustičnom fiksacijom, odnosno umirivanjem pri slušnom podražaju. Lociranje zvuka jest faza slušanja koja se događa u trećem mjesecu života bebe; dijete okreće glavu prema zvuku i diferencira zvučne podražaje. U ovoj je fazi dijete osjetljivije na tonove nego na govor. Kada beba navrší četiri mjeseca, dolazi do aktivne recepcije glazbe. Beba sluša pozorno, pokazuje znakove zadovoljstva te se pokreće na zvuk cijelim tijelom. Ova faza slušanja traje sve do šestog mjeseca života u kojem dijete ulazi u fazu motoričke reakcije na

glazbu. Dijete sa šest mjeseci izravno oponaša zvukove te se manifestacija te reakcije naziva pokušajem glazbene reprodukcije. Funkcija koja se manifestira u dobi od šest do devet mjeseci jest funkcija gukanja kao odgovora na glazbu. Dijete reproducira promjene u visini tona i u ritmu. Dijete s devet mjeseci je u fazi prve glazbene reakcije; dijete diferencirano reagira, odnosno „glazbeno brblja“, a to se to naziva pokušajem glazbene reprodukcije. Dijete od dvanaest mjeseci češće reagira na glazbu; reakcijama ugone ili neugode, ovisno o glazbi koju dijete sluša. Spontano pjevanje je faza prave glazbene reakcije koja se manifestira u dobi od osamnaest mjeseci. Djeca tada pjevaju bez riječi u malenim intervalima, oponašaju tekstove i oponašaju nekoliko taktova melodije. U drugoj i trećoj godini, dijete može oponašati melodijske sekvence. U trećoj godini djeca su u fazi povećanog glazbenog interesa u kojoj se povećava usklađenost pokreta s glazbom, povećava se količina pjevanja po glazbenom modelu, a dolazi i do uspješnog oponašanja ritma i melodije u 50% djece. Djeca sada mogu pažljivo slušati i biti skoncentrirana na glazbene sadržaje. Faza imaginativne pjesme pojavljuje se u djetetovoj trećoj ili četvrtoj godini. Tijekom ove faze djeca pjevaju raznovrsne, ritmički skromne pjesme, često izmišljene ili sastavljene od dijelova poznatih pjesama. Do faze razvoja ritma djeca dolaze u petoj i šestoj godini u kojoj se dvostruko poboljšava sposobnost održavanja ritma. Unatoč tome, djeca još uvijek ne razlikuju riječ, ritam ili visinu tona i rade greške u intervalima, tonalitetu ili u prilagodbi pokreta zadanom tempu. U fazi stabilizacije glazbenih sposobnosti dolazi do naglog razvoja melodičkih i ritmičkih vidova glazbene sposobnosti. U skladu s razvojem nastanka pojmova u kognitivnom području nastaju i glazbeni pojmovi: ritmički, melodijski, harmonijski i pojmovi o glazbenoj formi; percepcija i razumijevanje glazbe olakšani su usvajanjem pojmova: trajanje, tempo, takt, melodijsko kretanje i tonalitet (Starc i sur., 2004).

Kao što se vidi iz tablice 1.,¹ postoje znakovi glazbene nadarenosti koje možemo uočiti.

¹Tablica je preuzeta iz (Starc i sur., 2004)

Slika 1. Znakovi glazbenog talenta (prema Starc i sur., 2004, str. 60)

Tablica 16. Znakovi glazbenog talenta

Dijete:	Nikad	Često	Uvijek
pokazuje zanimanje za zvukove u okolini			
umiruje se na zvuk ili glazbu			
pozorno i mirno sluša glazbu			
rado sudjeluje u glazbenim aktivnostima			
traži prilike za slušanje i stvaranje glazbe			
pokazuje znakove ugode, veselja i drugih emocija dok sluša glazbu			
reagira pokretima na ritam i promjene tempa			
voli opisivati pomoću zvuka i melodije			
uči melodiju "usput", dok radi nešto drugo			
zamjećuje istodobno zvučanje različitih instrumenata u orkestralnoj izvedbi			
lako pamti i reproducira dijelove melodije			
točno reproducira pojedinačne tonove			
točno reproducira melodiju			

Promatrajući nadareno dijete, ono zna predstavljati problem isto kao hendikepirano ukoliko roditelji nisu upoznati s potrebama i karakteristikama nadarenog djeteta. Znakovi nadarenosti su mnogobrojni i često se javljaju rano, a uglavnom ukazuju na prisutnost visokih intelektualnih sposobnosti ili specifičnih sposobnosti: glazbenih, likovnih, psihomotornih i socijalnih (Stevanović, 2003). Nakon uočavanja znakova darovitosti, dijete je potrebno usmjeriti glazbenim pedagozima koji mogu utvrditi glazbene sposobnosti. U djece starije od pet godina možemo očekivati pojavljivanje svih znakova (Starc i sur., 2004).

3. GLAZBENE AKTIVNOSTI

3.1. Prve metode provedbe glazbenog odgoja u Hrvatskoj

Pjevanjem, sintezom glazbe i kretnje, slušanjem glazbenih djela i sviranjem doživljavamo glazbu, intelektualno i emocionalno. Ranu glazbenu osjetljivost djece potičemo provođenjem upravo tih aktivnosti vodeći se znanjem da se razvoj glazbenih sposobnosti zasniva na intenzivnom bavljenju glazbom (Marić i Goran, 2013).

Prema Marić i Goran (2013), glazba je sastavni dio odgojnog procesa što se može iščitati iz knjige autorice Antonije Cvijić; *Rukovođ za zabavišta* objavljene 1895. godine u kojoj je ona uključila glazbu u odgojni proces. Knjiga je namijenjena *zabavišnim učiteljicama*. U drugoj su polovini dvadesetog stoljeća Višnja Manasteriotti, Stanka Fučkar i Vera Makjanić u nizu monografija i priručnika razradile koncepciju uvođenja glazbene umjetnosti u odgoj djece. Njihove su metode odgoja i obrazovanja primjer mnogim generacijama odgojitelja u Hrvatskoj. Glazbeni su sadržaji bili dio domaćih predškolskih programa: *Programa odgojno obrazovnog rada u dječjem vrtiću* iz 1971. godine, *Programa minimuma odgojno-obrazovnog rada s djecom u godini pred polazak u osnovnu školu* iz 1977., *Programskih osnova za njegu i odgoj djece u dječjim jaslicama* iz 1977. i *Osnove programa odgojno-obrazovnog rada s djecom predškolskog uzrasta* iz 1983. godine. Za razliku od tradicionalnih predškolskih programa, koji su donosili odgojne sadržaje raspoređene u metodička područja ili programske cjeline, danas aktualni dokument *Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece* iz 1991. godine temelji se na drugačijem shvaćanju. Glazba se, u tom dokumentu, smatra bitnim dijelom odgoja djeteta, ali nema zacrtanih i unaprijed određenih glazbeno-odgojnih sadržaja koje odgojitelj treba ostvariti u svojem odgojno-obrazovnom radu. U Programskom je usmjerenju naglasak na poticanju glazbenog doživljavanja, izražavanja i stvaranja (Marić i Goran, 2013).

3.2. Trajanje i zadatci glazbenih aktivnosti

Glazbeni odgoj je poseban oblik podučavanja djece predškolske dobi. Iz tog se razloga glazbene aktivnosti provode u određeno doba dana, dok su djeca svježija i odmorna. Glazbena aktivnost ima tri dijela: uvod, tijek aktivnosti i završetak. U uvodnom se dijelu aktivnosti djeca pripremaju psihički za samu aktivnost. Cilj je u djeci pobuditi zanimanje za aktivnost u kojoj će sudjelovati. Središnja aktivnost, ili glavna aktivnost jest ona u kojoj se pjeva, sluša glazba ili se sudjeluje u glazbenim igrama. Nije kruto određeno kakvim će redoslijedom aktivnosti biti raspoređene, no postoji pravilo da se prije pjevanja provode vježbe disanja, vježbe za postavu glasa i izgovor vokala. Ako aktivnost započinje glazbenom igrom, tada djeca prvih nekoliko puta izvode lakšu verziju igre, onu s jednostavnijim pravilima. Na kraju aktivnosti slijedi pohvala za sudjelovanje. Aktivnosti su prilagođene uzrastu djeteta i sposobnostima koje ona imaju u određenoj dobi. Tako djeca mlađe skupine sudjeluju u aktivnosti deset do petnaest minuta, dok djeca srednje skupine mogu sudjelovati nešto duže, dvadeset do dvadeset i pet minuta. Djeca starije skupine mogu sudjelovati u aktivnosti i preko trideset minuta, ako pokažu interes za to (Manasteriotti, 1977).

U mlađoj skupini koju pohađaju djeca od tri do četiri godine zadaci glazbenog odgoja su: da se kod djece pobuđuje i razvija interes za glazbu, da se glazbom stvara veseli ugođaj u skupini, da se razvija želja i interes za uključivanje u glazbene aktivnosti. Nadalje, ciljevi su: da se stvaraju osnove za razvoj glazbenih sposobnosti djece: sluh, ritam, glazbeno pamćenje, da se njeguje i kultivira glas i zajedničko i individualno pjevanje, da se stvaraju osnove za emotivno doživljavanje glazbe. U srednjoj skupini koju pohađaju djeca od četiri do pet godina zadatci su: da se proširuju utisci i emocionalno doživljavanje glazbe, da se kod djece stvori navika i ljubav prema sudjelovanju u glazbenim aktivnostima. U srednjoj se skupini dalje razvijaju glazbene sposobnosti djece: sluh, ritam, pamćenje, vještina pjevanja i usklađivanja pokreta sa glazbom, a djeca se potiču na stvaralačke aktivnosti vezane za glazbu. U starijoj se skupini, odnosno sa djecom koja imaju pet, šest ili sedam godina, potiče razvoj glasovnih mogućnosti, točno intonativno pjevanje, jasno i pravilno izgovaranje teksta, razvijanje glazbenog sluha i glazbenog pamćenja. U starijoj se skupini potiče razvoj osjećaja za ritam jer djeca mogu izvoditi i tri različita ritmička trajanja (četvrtinu, osminu i polovinu) u govoru ili pokretima i udaraljka. Djecu se potiče na razne oblike glazbenog stvaralaštva,

ali i na razvoj estetskih značajki vezanih uz glazbu. Također se djeci putem glazbe prenose poruke očuvanja prirode, ljubavi prema obitelji, rodnom kraju i slično (Manasteriotti, 1977).

Dijete kroz slušanje, pjevanje, sviranje i ples prima, doživljava, razmišlja, mašta. Slušanje, pjevanje, sviranje i pokret su vanjske, odnosno vidljive aktivnosti. Doživljaj, percepcija, mašta, razmišljanje su unutarnje aktivnosti. Obje se, vanjske i unutarnje aktivnosti međusobno prožimaju i snažno utječu jedna na drugu (Sam, 1998).

3.3. Slušanje glazbe

Slušanje glazbe ima svoj smisao i karakter kao područje poticanja rane glazbene osjetljivosti. Pojedina djela klasične i tradicijske glazbene baštine uvrstavaju se u različite odgojne projekte i na taj način djeci omogućuju bogaćenje umjetničkih doživljaja. Kada govorimo o prvom susretu djeteta s glazbenim djelom, susret može biti i emotivno naglašen, dobro pripremljen materijalima, aplikacijama, pokretima ili drugim djeci bliskim sadržajima. Snažnim doživljajem pobuđuje se zanimanje djeteta i želja da tu glazbu čuje ponovno te da ju bolje upozna i u njoj uživa. Ponavljanje slušanja glazbenog djela može biti zaista zanimljivo ako se provodi uz igru, pokretom ili plesom, kroz priče, likovnim izražavanjem, kroz scensku igru ili lutkama. Poticanje razvoja rane glazbene osjetljivosti i senzibiliteta sluha može se ostvariti putem različitih kreativnih igara. Takve igre su: igre otkrivanja, osluškivanja, prepoznavanja, stvaranja novih zvukova, izrade jednostavnih udaraljki, šuškalica, zvečki i slično (Marić i Goran, 2013).

Slušanje je proces primanja ili percepcije i upoznavanja, prepoznavanja, zamjećivanja glazbenih elemenata u aktivnom glazbenom odnosu. Dijete glazbeni doživljaj očituje fiziološki i emocionalno, a potom i intelektualno. Djetetu nije teško slušnu percepciju ostvariti emotivnim odazivom i akustično intelektualnim naporom. Dijete na taj način upoznaje izražajne elemente glazbe (mjera, takt, ton, ritam, melodija, harmonija tempo, dinamika), prepoznaje ih i slušno ih je sposobno pratiti i razlikovati. Aktivan glazbeni odnos očituje se u dječjoj potrebi izražavanja glazbenog doživljaja, to jest slušne percepcije kroz vokalizaciju, pjevanje, pokret ili sviranje (Sam, 1998).

Slušanje je moguće promatrati u tri osnovne faze: U prvoj fazi se uživa u samom tonu; utjecaj boje i volumena tona te glazbeni ritam izazivaju ugodu u slušatelju. Druga faza naziva

se asocijativnim slušanjem. Asocijacija ili predodžba u slušatelju izazivaju koncentriranje na tu asocijaciju u najvećoj mjeri. Intelektualno slušanje je treća faza slušanja. To je razvijena sposobnost slušanja. Slušatelj je sposoban slijediti oblik glazbe, njegovu strukturu, tonske i ritmičke odnose, tempo, dinamiku, vrste instrumenata, agogiku i estetski se odrediti. Sva tri načina slušanja se u praksi međusobno isprepliću i zavisni su o motivaciji, raspoloženju i zadaći slušanja. Ovisno o stupnju razvijenosti glazbenog sluha, o psihofizičkoj angažiranosti, glazbenom ukusu i emocionalnom trenutku slušatelja, postoje različite vrste slušanja (Sam, 1998).

Važno je o da odgojitelj ili roditelj mnogo i često pjeva jer se pjesmom upućenom djetetu stvara čvršća emocionalna veza između odrasle osobe i djeteta. Naime, autori navode da maleno dijete rano sluša glas osobe koju već prepoznaje po boji glasa. Djeci se pjevaju pjesme različitih sadržaja u raznim prilikama. Primjerice, prije previjanja to može biti pjesmica o različitim dijelovima tijela, a može se i povezati s laganim pokretima. Takvom aktivnošću dijete se upoznaje s dijelovima tijela, a pjesma stvara smireno i ugodno raspoloženje i zbližava dijete s osobom koja brine o njemu. Prije spavanja djeci možemo pjevati uspavanku ili neku drugu umirujuću pjesmu. Mogu se također pjevati pjesme o prirodnim pojavama; kiša, snijeg, godišnje doba i slično, pa će dijete tako upoznati nove pojmove kroz snažniji doživljaj. Kao što se vidi iz slike 1., pjesma o prirodnim pojavama upoznaje djecu s pojmom kiše kroz doživljaj glazbe.

Slika 1. Pjesma iz Medimurja: "Kiša pada" (prema Šamanić, 2011)

Kiša pada Medimurje

1. Ki - ša pa - da, tra - va ra - ste, go - ra ze - le - na,
 2. U toj go - ri ra - ste dr - vo tan - ko, vi - so - ko,
 3. Pod njim sje - di dje - voj - či - ca, bra - tac po - kraj nje,

5
 ki - ša pa - da, tra - va ra - ste, go - ra ze - le - na.
 u toj go - ri ra - ste dr - vo tan - ko, vi - so - ko.
 pod njim sje - di dje - voj - či - ca bra - tac po - kraj nje.

Roditelj ili odgojitelj može zapjevati pjesmu veselim glasom dok drži dijete i gleda kroz prozor pokazujući mu kako pada kišica. Dijete će u takvoj prilici doživjeti kišu kao prirodnu pojavu koja je potrebna da bi život normalno tekao, stoga će se radovati kiši i neće ju doživljavati kao nešto loše ili tužno. Na ovaj se način bogate dječje spoznaje o zbivanjima u okolini i dolazi do razvoja mašte, emocija i glazbenih sposobnosti (Marić i Goran, 2013).

Dijete već oko šestog mjeseca života počinje pokazivati zanimanje i za instrumentalnu glazbu. U početku ne reagira na naglašen ritam već ga samo privlači glazba koja je skladna i lijepa. Nakon što je pažljivo slušalo glazbu, dijete reagira pokretima ruku i nogu na zvukove. Kada je dijete u ovoj fazi slušanja, korisno mu je pustiti kratke skladbe izvedene na nekom instrumentu (ili ih odsvirati) čiji zvuk treba biti nježan i visok, jer takav zvuk djeluje pozitivno na dijete. Za tu dob osobito je prikladan zvuk frulice i violine, ali i drugih instrumenata, ovisno o karakteru skladbe (Marić i Goran, 2013).

Potkraj druge godine dijete već počinje usklađivati svoje pokrete sa slušanom glazbom, osobito onom koju je puno puta slušalo navode Marić i Goran (2013). Tijekom treće pak godine, djeca dođu u razdoblje da glazba na njih djeluju na način da se na slušanje mogu skoncentrirati kratko vrijeme. Kada bi glazba naglo utihnula, dijete bi se pobunilo pokazujući da želi još slušati kratku skladbu. Glazba smirujućeg karaktera može se koristiti u različitim situacijama, primjerice, ulazak u odgojnu skupinu. Glazba na ovaj način pridonosi sigurnoj i smirenoj atmosferi i pomaže na početku dana kada djeca mogu imati problema sa razdvajanjem od roditelja i doma. Tijekom slobodne igre odgojiteljica može djetetu pustiti

instrumentalne skladbe ili snimljene dječje pjesmice kako bi djeca uz igru imala zabavnu i korisnu glazbenu podlogu. Također, autori napominju da nije dobro stalno „bombardirati“ djecu glazbom jer ih pretjerivanje u slušanju glazbe može činiti nervoznima. Umjesto toga, korisno je pustiti glazbene primjere ciljano, pri plesu, recitiranju ili primjerice, pričanju priča. Dijete treba uživati i u tišini koja je svakome potrebna.

Dječjem sluhu i živčanom sustavu glasna glazba može samo naštetiti, stoga ju treba pažljivo birati i reproducirati u umjerenj glasnoći. „Prema upozorenju znanstvenika, malo dijete treba poštediti od jakih zvukova i valja mu osigurati miran i nesmetan razvoj. Prvi susreti s muzikom u obitelji bit će za dijete ugodni i korisni ako ono bude slušalo muziku pisanu za djecu, a ne za odrasle“ (Manasteriotti, 1981, str. 5).

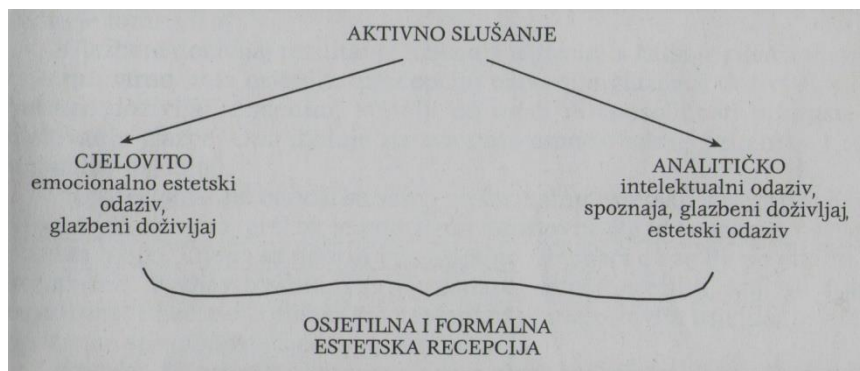
Za svrhu pripreme za slušanje skladbe, koristimo se riječima koje imaju zadatak da stvore posebnu atmosferu, neophodnu za slušanje, da pobude interes djece, da nenametljivo usmjere njihovo slušanje i svrate pažnju na pojedine glazbene elemente. Uvod u slušanje može biti u obliku priče, recitacije, razgovora ili kratkog razjašnjenja (Manasteriotti, 1977).

„Izbor kompozicije treba provesti brižno i promišljeno. Kompozicija mora biti umjetnički vrijedna i dostupna shvaćanju djece. Samo umjetnički vrijedna muzika može djelovati na dijete, pobuditi u njemu plemenite osjećaje, formirati njegov ukus i razviti u njemu trajniju ljubav prema muzici, Taj zahtjev izražen je riječima: Za djecu je dobro samo ono što je savršeno“ (Manasteriotti, 1977, str. 128).

Marić i Goran (2013) mišljenja su da slušanje skladbi treba biti povezano s dječjim aktivnostima, željama i potrebama, a da odgojitelj može pripovijedati kratke sadržaje, pokazivati slike vezane za sadržaj ili ugođaj skladbe. Također, odgojitelj može razgovarati sa djecom izravno ili putem scenske lutke koja može svu djecu pozvati na zajedničko slušanje i doživljavanje glazbe. Odgojitelj treba biti animator i promatrač koji će uočavati pojačan interes za glazbu u pojedine djece, kako bi ih nadalje poticao na sudjelovanje u glazbenim aktivnostima prikladnim za njihovu dob. Odgojitelj bi trebao uočiti i osjetiti estetske vrednote slušane skladbe i iskreno se sa djecom veseliti zajedničkom doživljavanju iste. „Bila vokalna ili instrumentalna, ona perceptivnim, slušnim putem dopire do čovjeka i u najranijoj dobi. Samo aktivnost i interes djeteta, naslijeđe i utjecaj okružja temeljni su činioci razvitka osjetljivosti i mogućnosti doživljaja glazbe“ (Marić i Goran, 2013, str. 121).

Za uspješnu provedbu aktivnosti slušanja glazbe potrebno je poznavati razliku između aktivnog i pasivnog slušanja glazbe. Slušanje je izvorište i integralni dio razvoja i odgoja glazbenog sluha, a ono može biti svjesno ili podsvjesno, aktivno i pasivno, spoznajno, asocijativno. Pasivno je ono slušanje koje ne izaziva ili ne uključuje emocionalno i intelektualno doživljavanje. Asocijativno je slušanje s predodžbama, stoga je i takvo slušanje pasivno. U glazbeno-odgojnoj praksi pasivno je slušanje negativna pojava, osim u trenucima poput slobodne igre u centrima, odlaska i dolaska iz skupine i slično kada glazba postaje motivacija. Aktivno slušanje uključuje doživljaj i spoznaju jer je to svjesno slušanje. Postoji cjelovito slušanje kada je slušatelj zaokupljen cjelovitim glazbenim djelom na način da njegova percepcija slijedi svaku glazbenu pojedinost, dok je analitičko slušanje ono, tijekom kojeg je slušatelj usredotočen na određenu glazbenu pojedinost poput dinamike, tempa, ugođaja, glazbala i slično (Sam, 1998).

Slika 2. Aktivno slušanje glazbe, vizualna predodžba, (prema Sam, 1998)

Imajući na umu osobine i mogućnosti djece, biramo lakše, kratke kompozicije u trajanju od dvije do tri minute. Postepeno uvodimo skladbe nešto složenijeg sadržaja i nešto dužeg trajanja. U izboru glazbe prednost dajemo bogatom području klavirskih minijatura i ostalim kompozicijama programskog karaktera kod kojih već iz naslova razabiremo koju je pojavu ili biće iz prirode kompozitor želio muzikom dočarati. Prikladne su i kratke orkestralne kompozicije programskog karaktera, tj. s napisanim sadržajem koji je kompozitor priložio skladbi da bi usmjerio slušanje u određenom pravcu. Istaknuto mjesto dajemo plesovima naročito zato što je element pokreta u glazbi blizak djeci i zato što je to glazba koja se lako shvaća. Djeca upoznaju narodna kola, brze polke, zanosne valcere, graciozni menuet, lake mazurke i svečane poloneze, za koje će, kasnije u školi, naučiti i nazive. Rukovodeći se principom postupnosti, za slušanje najprije odabiremo vokalnu muziku, tj.

pjesme, jer riječi olakšavaju razumijevanje muzike. U izboru pjesama za slušanje prednost dajemo narodnoj pjesmi, naročito iz kraja u kojem se dječji vrtić nalazi. Uz njih djeca slušaju pjesme naših i stranih kompozitora čiji sadržaji omogućavaju povezivanje s ostalim odgojnim područjima, kao što su pjesme o godišnjim dobima, o raznim prirodnim pojavama, bićima iz svijeta životinja i sl. Posebno mjesto među pjesmama zauzimaju uspavanke, nježne prijazne pjesme, iz kojih zrači ljubav majke prema djetetu, prema maloj djeci uopće. Stoljećima su majke pjesmom uspavljivale djecu pa zato uspavanku smatramo prvom, najstarijom i naj sugestivnijom muzičkom vrstom (Manasteriotti, 1977, str. 128 i 129).

Osim prekida prijašnje aktivnosti ili primjerice, likovnim izražavanjem glazbenog dojma, svoju osjetljivost prema glazbi djeca iskazuju spontanim kretnjama u prostoru. Zanimljivo je da je pokret u stvaralačkoj inicijativi uvijek nov, doživljavanjem novoga glazbenog sadržaja i uvijek u korelaciji s njim, ako je dijete motivirano. „Trenutačni pokazatelj vanjske aktivnosti u prihvaćanju instrumentalne glazbe, najčešće je pokret. Glazbeni pokret ima višeznačni smisao, on je odraz glazbenog osjećaja: ritmičkog i estetskog“ (Sam, 1998).

Ugodna glazba, uočljivih i zanimljivih melodijskih linija, primjerena je djeci rane i predškolske dobi. U ranoj i predškolskoj dobi djeca slušaju često instrumentalne skladbe. One nemaju riječi, ali ljepotom harmonija i skladom zvukovnih boja instrumenta, stvaraju ugodnu i poticajnu atmosferu. Nježni, bogati zvuci glazbe pobuđuju dječju maštu, stvaraju ugodno ozračje i uljepšavaju igru, a vesele, plesne skladbe mogu djecu razigrati. Posebna skupina vokalno instrumentalnih skladbi su uspavanke koje svojim sadržajem simboliziraju nježan roditeljski odnos prema djetetu. Uspavanke su jednostavne, imaju svega nekoliko tonova, a djeca ih upoznaju u najranijoj dobi i rado pjevaju braći i sestrama. Neke od najljepših i najpoznatijih uspavanki su one skladatelja W. A. Mozarta, J. Brahmsa i F. Schuberta.² Također, od prikladnih pjesama za slušanje sa djecom, Marić i Goran (2013) izdvajaju *Ples šećerne vile* ili *Kineski ples* iz baleta *Orašar* P. I. Čajkovskog. Iako plesnoga karaktera, djeluju nježno, prozračno, bajkovito. Također, pojedinačno se mogu slušati stavci iz ciklusa koncerata *Godišnja doba*, A. Vivaldija ili bilo koji drugi polagani stavak po izboru odgojitelja (Marić i Goran, 2013).

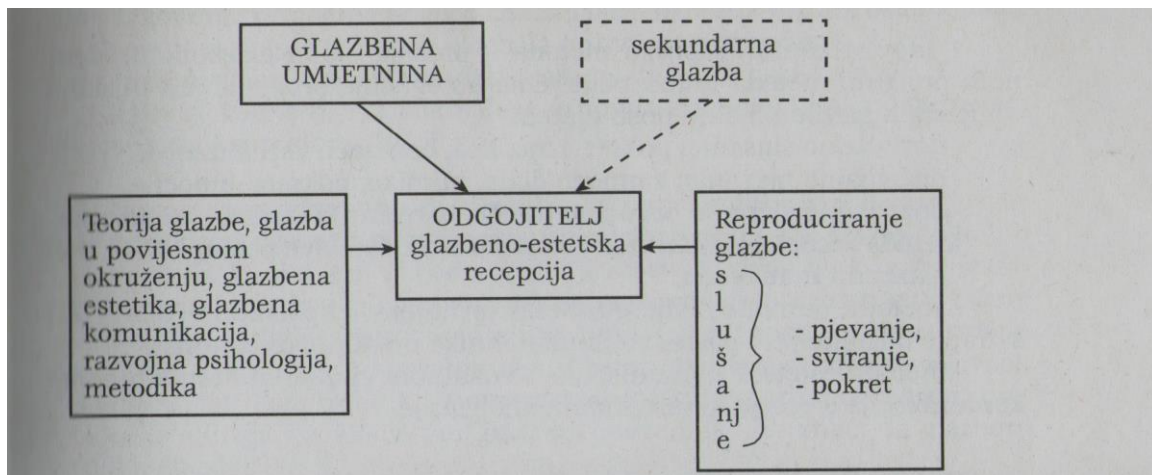
Možemo u djeci stvoriti predodžbu cjeline slušajući kratke skladbe iz cikličnog djela *Karneval životinja* Saint-Saënsa. Djeca uz skladbe nježnoga ugođaja, djeca mogu upoznati različite plesove jer tada doživljaj glazbe postaje intenzivniji; djeca prate glazbu pokretima

²Primjeri uspavanki prikladnih za slušanje nalaze se na slikama 7. i 8. u prilogima

cijeloga tijela. Uz dječje pjesmice čvrstoga ritma, djeca mogu primjerice stupati ili vježbati. Djeca uz umjetnička djela plesnoga karaktera, djeca trebaju upoznati i naše tradicionalne narodne plesove iz raznih krajeva. Naša folklornaobilježja su raznovrsna i vrijedna tako da ih djeca trebaju zarana upoznati. Nadalje, kontrast visoko – duboko bitna je značajka glazbenog izraza. Približiti se može djetetu skladbama pisanim za glazbala istog „roda“, ali suprotnih svojstava, kao što su u sljedećem primjeru violina-kontrabas. Visoki zvuk violine i duboki kontrabasa, dok su pred djecom istaknute aplikacije tih dvaju instrumenata, kao i fotografije svirača na kontrabasu i djevojčice koja svira violinu, djeca su doživjela slušanjem dviju skladbi: *Capriccio* za violinu solo, Niccola Paganinija i *Varijacije* za dva kontrabasa, Igora Kuljerića. Ako odgojitelj ima pripremljene aplikacije instrumenata na štapiću, djeca se mogu podijeliti u dvije grupe. U ranoj i predškolskoj dobi mogu kretnjama sami oponašati način sviranja na njima, a to će im biti potvrda da dobro poznaju kontrabas i violinu. Još snažniji dojam ostavit će upoznavanje tih glazbala uživo ili na televiziji (Marić i Goran, 2013).

Sve češće pojavljuje se kao zanimljiv, a kod djece omiljeni oblik rada crtanje, slikanje ili modeliranje nakon slušanja glazbe. U stručnoj literaturi raspravlja se o tome što bi trebao sadržavati dječji likovni izraz izrađen na muziku; sadržaj- ako je kompozicija programskog karaktera, karakter muzike ili neka od njezinih izražajnih sredstava, npr. melodijsku liniju, ritam, mjeru, muzički oblik, boje tonova i sl. Većina stručnjaka preporuča programnu muziku i upozoravanje djece da će nakon slušanja crtati ili slikati ono što im muzika “priča”. Recimo, prigodno je reći da će djeca slušati skladbu koja opisuje svijet životinja i da će slikati ono što im je skladba “prenijela”. Djeca će tako skladbu “Ptičica” doživjeti na svoj način i slikati različite životinje kako veselo skakuću, jer će shvatiti da skladba ima određen ugođaj. Karakter glazbe djeci se ne treba prepričavati; ona će ga sama doživjeti. U dječjem vrtiću *Marijan Čavić* u Zagrebu djeca su slušala Griegovu kompoziciju *Ptičica*, a djevojčica Silvana nacrtala je ptičice i izjavila da je čula u glazbi kako velike ptice lete iz gnijezda, a male ptičice cvrkuću jer su gladne. Još jedan primjer aktivnosti slušanja kompozicija djece u ranoj dobi je slušanje koračnice i plesa. Koračnicu je izvodila vojna glazba, a sva su djeca slikala vojnike kako stupaju (Manasteriotti, 1975).

Slika 3. Prikaz vanjskih i unutarnjih aktivnosti tijekom slušanja glazbe (prema Sam, 1996, str. 65)

Različite odgojno-obrazovne aktivnosti mogu se povezati metodičkim postupcima slušanja i ponavljanja glazbe u integriranom obliku. Primjerice, dobra obrada glazbenog primjera jest obrada stavka *U Akvariju*, Saint –Saënsova djela *Karneval životinja*, opisane od strane autora Marić i Goran, 2013. godine. „Uz tako sugestivnu glazbu, postaje gotovo stvaran život ribice u vodi akvarija, njezino lelujanje i bešumno kretanje. Glazba može biti u pozadini, dok djeca promatraju akvarij, razgovarajući o njemu, postavljaju pitanja međusobno ili odgojitelju. U nekom drugom trenutku uz tu glazbu, u igri svoje mašte, mogu „postati“ ribice, biti nježni, blagi i nečujni kao ona“ (Marić i Goran, 2013, str. 127).

Ponovnim slušanjem skladbi djeca zapažaju nekakve osobine skladbe, pa tako i raspoloženje i karakter glazbe. Djeca mogu odrediti raspoloženje djela ili karakter glazbe samo ako već raspolažu nekim znanjem s toga područja, ako su na prethodnim skladbama upoznala pojmove i riječi koje daju pravilan odgovor na takva pitanja. Međutim, djeci možemo predložiti dvije do tri slične karakteristike za skladbu, a djeca nakon slušanja odabiru onu koja im se čini najprikladnija. Kada sva djeca izraze svoja mišljenja, tada možemo rastumačiti najbolji odgovor, navodi Manasteriotti (1977).

3.4. Glazbene igre

Glazbene igre omogućavaju da se djeca spontano izražavaju. Djeca svirajući na različitim instrumentima stvaraju stihove za pjevanje i sviranje, djeca ritmiziraju, izrađuju

instrumente i još mnogo toga. Djeci je potrebno omogućiti da budu samostalna i spontana te da izraze svoju želju za stvaranjem i izražavanjem. Odgojitelj ima zadatak djecu motivirati da se ona putem glazbenih igara izraze i unaprijede svoja znanja. Dijeljenje novih ideja sa djecom, poticanje njihove slobode i osiguravanje potrebnih instrumenata neki su od zadataka odgojitelja tijekom provedbe glazbenih igara. Važno je da su djeca okružena različitim instrumentima kako bi se samostalno odlučila za neke (Stevanović, 2003). „Želimo li spoznati muzikalne djetetove dispozicije, onda treba tražiti tamo gdje je dijete samo, nesputano pedagoškim dogmama, slobodno u svom izražavanju - na igralištu, ulici, u kućnim dvorištima. Ovdje ćemo, ako na njega nisu utjecali pedagoški sustavi, naći najčistiju, nesputanu dječju radost stvaranja“ (Bašić, 1987, str. 107).

U glazbene igre ubrajamo igre s pjevanjem, igre uz instrumentalnu pratnju, narodne plesove, slobodne plesove djece, glazbenu dramaturgiju, govorne igre za razvoj ritma poput brojalice i igara udaraljka. Igre za razvoj sluha u kojima djeca zapažaju osobine zvukova i tonova također pripadaju u glazbene igre (Manasteriotti, 1977).

Jedna od glazbenih igara je brojcalica; glazbeno-govorni oblik komunikacije u životu djece rane i predškolske dobi. Riječi i ritam čine ju zanimljivom igrom jer u brojcalici riječi imaju ritmiziran glazbeni oblik. Brojcalica je zbog svoje jednostavnosti i ritmičnosti djeci omiljena glazbena igra (Marić i Goran, 2013).

Brojcalica je zbog neposrednosti, najraniji oblik dječje kreativne igre riječima. Izgovarajući u ritmu nizove riječi ili pak kratke rečenice, dijete zaista uživa u toj zvučnoj igri glasova i u svom stvaralačkom činu. Djetetu nije važno znače li takve riječi što ili ne. Smisao ovakve igre jest da dijete osjeti zadovoljstvo u kreaciji glasova. Ritam potiče govornu motoriku tako da dijete u najranijoj dobi lakše izgovara i one najteže glasove koji mu inače zadaju teškoće u svakodnevnom govoru. Onoj djeci koja primjerice mucaju, ritamska pokretljivost u brojcalici pomaže da tečno izgovaraju riječi. U narodu su brojcalice poznate od davnine, a kroz dječju se igru prenose usmenom predajom generacijama. Djeca ih uče, smišljaju, mijenjaju prema svom ukusu. Brojcalica može biti i kratka umjetnička tvorevina, ali najčešće je ipak vesela ritmizirana stvaralačka dječja igra. Uloga brojcalice poslije pete ili šeste godine je bitna jer u kolektivnim igrama brojcalica je sredstvo socijalizacije djece. Brojcalica može voditi u različite nove aktivnosti. “Zbog njezina šireg značenja u igri, ona ima odgojnu ulogu, a utječe na socijalizaciju i komunikativnost djeteta“ (Marić i Goran, 2013, str. 158).

Marić i Goran (2013) iznose nekoliko primjera kako se brojalice mogu koristiti u odgojno obrazovnoj praksi. Uz ritmičko izgovaranje teksta brojalice djeca mogu zvučnim pokretima (pljeskanjem, tapšanjem po koljenima i sl.) izvoditi mjeru (dobe). To izvode nesvjesno kao kad se prebrojavaju, dakle umjesto prebrojavanja. Ritam brojalice može se izvoditi pokretima (pljeskanjem, pucketanjem prstima, toptanjem nogu, hodanjem). Tada su kretnje potpuno usklađene s ritmom govora. Djeca ritam mogu udarati i na udaraljka, a pokretom izvoditi mjeru. Djeca mogu biti podijeljena u dvije skupine i tako izvoditi drugačije pokrete ili svirati drugačija glazbala. Djeca mogu biti u dvije skupine tako da jedna izvodi pokrete, a druga svira na glazbalu. Djeca putem igara brojalicom stječu temeljna glazbena iskustva koja omogućuju razvitak osjećaja za ritam kroz izražavanje glasom i pokretom. Također, glazbeno pamćenje kao i govorno pamćenje, sposobnosti su koje se razvijaju kroz igre brojalicama, kao i siguran i spretan izgovor glasova i riječi. Zbog šireg značenja u igri, brojalica ima odgojnu ulogu, a utječe na socijalizaciju i komunikativnost djeteta.

Prema Manasteriotti (1977), ritam govora prati dijete od najranijeg djetinjstva u riječima odmila i tepanju, kojim ga okružuje okolina. Djeca razvijaju osjećaj za ritam recitiranjem stihova dječjih pjesama i najjednostavnijih brojalica: Eci peci pec, En ten tini itd. Manasteriotti (1977) također navodi da sve ritmičke igre riječima možemo izvoditi pjevajući na jednom tonu, a nakon izvođenja ritmova pljeskanjem, lupkanjem i hodanjem koristimo se udaraljka, i to onima na kojima možemo precizno izvoditi ritam kao što su štapići, drveni bubanj, ručni bubanj.

Ritam je organizirana vremenska struktura čije su karakteristike periodičnost i akcentuacija. "Ritam ima izuzetno značenje u odgojnom radu s djecom. Dokazano je da osjećanje ritma pozitivno utječe na razvoj mnogih osobina djeteta, odnosno da ono barem ublažuje, ako ne može potpuno ukloniti, smetnje i poremećaje koji bi se kod djece u kasnijem razvoju mogli pojaviti. Najnovija ispitivanja pokazuju da djeca koja nemaju razvijen osjećaj za orijentaciju i svladavanje prostora, te djeca koja imaju smetnje i poremećaje u govoru ili kretanju u vrlo velikom postotku (iznad 70%) nemaju razvijeno osjećanje ritma. Isti nedostatak pokazuju djeca poremećena afektivnog života. Razvijanjem ritmičkog osjećaja utječemo na stjecanje sposobnosti samosvladavanja i obuzdavanja motoričnosti" (Manasteriotti, 1977, str. 47 i 48).

Slika 4. Primjer brojalice (prema Burić-Sarapa, 2006, str. 6)

1. ECI, PECE, PEC,

E - CI, PE - CI, PEC, TI SI MA-LI ZEC,
A JA MA-LA VJE - VE - RI - CA, E - CI, PE - CI, PEC.

ECI, PECE, PEC,
TI SI MALI ZEC,
A JA MALA VJEVERICA,
ECI, PECE, PEC.

Neke od prednosti razvoja ritma u djece su po Manasteriotti (1977) postizanje automatizacije pokreta djece, povećanje brzine izvođenja i preciznost pokreta, smanjenje umora zbog kontrole svijesti, ublažavanje govornih smetnji, poboljšavanje govora u djece, stabilizacija afektivnosti djece, stjecanje svijesti o svome tijelu, stabilizacija djetetovih emocija, sposobnost da slušnu percepciju prenesu na motorički čin, čuvanje i oblikovanje ritmičkog instinkta. Osjećanje ritma razvija se prvenstveno govorom. Također, složenije oblike govora nalazimo u brojalicama koje su same po sebi uvod u igru jer brojalice određuju tko će žmiriti, tko će loviti, a tko će u igri biti “nešto”. Neke brojalice prerastaju stoljeća; u njima nalazimo izreke magijskih čaranja, kozmičke elemente i slično. One žive i danas u cijelom svijetu i koliko god su jezici različiti, ritmička struktura brojalice često je ista. Ritam je u njima tako dominantan, da se ne osjeća potreba melodije, nego je sasvim dovoljno pravilno skandirati tekst. Autorica također objašnjava da je period između četvrte i pete godine života zlatno doba brojalice, jer odgajatelji širom svijeta upozoravaju da djeca ništa ne vole tako kao razne igre brojalice, ništa ne crtaju tako rado kao sadržaje tekstova brojalice.

Pri učenju novih brojalice, navodi Manasteriotti (1977), treba zadržati karakter igre. Poželjno je stati u kolo upravo onako kako smo se i sami igrali kao djeca. Dok djeca ne nauče tekst brojalice prebrojava odgajatelj, a brojalice će izlučiti postepeno jedno dijete. Za djecu koja izlaze iz kola pripremamo unaprijed zadatke, recimo oni mogu udaraljka svirati mjeru

dok odgajatelj prebrojava. Tako izvan kola nastaje kolona djece s udaraljka, a dijete koje nakon prebrojavanja ostane samo ima pravo odabrati pjesmu koju će djeca pjevati za njega, skladbu koju će svi slušati, ono predvodi kolonu koja hoda i izvodi mjeru i ritmički izgovara tekst brojalice ili pak „dirigira“ orkestru udaraljki. Ritam brojalice uvježbavamo pljeskanjem ruku i izgovaranjem teksta, (poput onog što se vidi iz slike 2.), toptanjem nogu na mjestu kao da govore brojalicu, a pljeskanje možemo zamijeniti i udaraljka. Postoje različite varijacije na temu uvježbavanja ritma, recimo djeca mogu koračati u različitim smjerovima poput smjera u obliku puževe kućice ili slično. Ritam brojalice može se vježbati i udaraljka bez izgovaranja teksta, ali taj oblik djeca izvode nakon što su potpuno usvojila tekst brojalice.

Primjer ritmičke brojalice jest brojalice *Kako se ti zoveš* koju navodi Manasteriotti (1977). Izvodi se na način da odgajatelj ili roditelj ispituje djecu izgovarajući ritmički „Kako se ti zoveš“, a djeca odgovaraju ritmički primjerice *Ja se zovem ...*

Igrama tišine razvijamo slušnu osjetljivost djece. Igre se sastoje u tome da se potpuno umirimo i u tišini oslušujemo vrlo tihe zvukove, koje u drugim uvjetima naš sluh uopće ne bi zamijetio. Kad prekinemo igru tišine, u razgovoru s djecom ustvrđujemo koje smo zvukove čuli. Djecu treba naviknuti da riječima opisuju zvukove, npr. da je zvuk svijetao, zvonak, jasan ili mukao, šupalj, prodoran i sl. Igre tišine dobro je provoditi u prirodi jer djeca tada mogu otkriti da je svijet oko nas prepun čudesnih zvukova, neobično različitih bojom i intenzitetom. Također, još jedan primjer igre za razvoj sluha jest igra *Tko te zove* u kojoj djeca prepoznaju ime djeteta koje ih je prozvalo govorom ili pjevajući. Dijete se okrene prema zidu te po sluhu pokušava pogoditi ime djeteta koje ga proziva. Igra se može igrati sa starijom djecom na način da se njima javljaju dva do tri djeteta. „Muzički sluh djece razvijamo i takvim igrama u kojima se djeca susreću s potpunom tišinom, u kojoj oslušuju, zapažaju i prepoznaju šumove, zvukove i muzičke tonove. Svrha je tih igara da od slučajnog, usputnog slušanja zvukova dovedemo djecu do svjesnog osluškivanja, da pobudimo interes djece za sve zvučno što ih okružuje, da razvijamo njihovu auditivnu radoznalost, senzibilnost i radost osluškivanja i tako stvorimo temelje za razvoj sposobnosti auditivne pažnje, razlikovanja zvukova i pamćenja zvučnih dojmova“ (Manasteriotti, 1977, str. 34).

Zapažanje i izvođenje osobina tona vježba se pokretnim igrama osmišljenim baš za tu svrhu. Djeca najmlađe skupine najprije zapažaju i izvode jedno trajanje, i to duže, a nakon toga i njegovu suprotnost, kraće trajanje. U pokretnim igrama, koje djeca izvode za tu svrhu, ti se pojmovi podudaraju s polaganijim i bržim tempom muzike. U srednjoj a naročito u

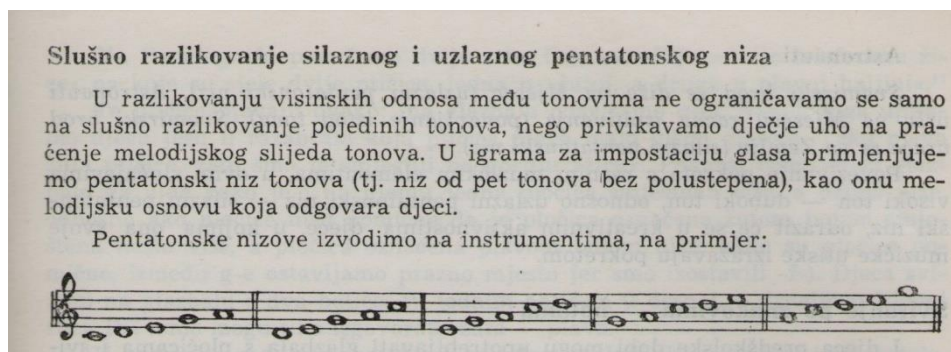
starijoj skupini djeca usvajaju i treće trajanje, polovinu, kao i vremenske odnose između trajanja. Polazna točka u radu treba biti slušno razlikovanje vremenskog trajanja ili dužine zvuka i tona. Npr. jedno dijete svira na jednoj od udaraljki različite dužine zvuka. Ostala djeca dignu ruku uvis s početkom zvuka, a spuštaju je kad zvuk više ne čuju. Statični položaj djece možemo zamijeniti kretanjem, pa dok jedno dijete svira na udaraljki duža i kraća trajanja, ostala se kreću prostorijom tako dugo dok čuju zvuk, a kad zvuk utihne, stanu. Različita trajanja zvukova možemo izvesti i glasom npr. onomatopejsko oponašanje hujanja vjetra, padanje kapljica kiše, duže i kraće glasanje ili kretanje životinja, strojeva i sl., koji djeca također mogu izvoditi dužim ili kraćim kretnjama (Manasteriotti, 1977).

Morska zvijezda i ribice jest igra koja započinje pričom koju ispričamo djeci: „Dugim polaganim koracima uputila se morska zvijezda na svoju jutarnju šetnju. Susretne ju jato ribica. Htjele su ispričovijedati morskoj zvijezdi što se zbilo na površini mora. No, tek što su pozdravile morskou zvijezdu, već su nestale. Ona je samo odmahнула glavom i rekla: „Ah ta mala djeca, uvijek nekuda trče“! Djecu ćemo podijeliti u dvije skupine *morske zvijezde* i *ribice*. Slušat će glazbu, pa će se uz polaganu glazbu kretati kao morska zvijezda, a uz brzu glazbu kao ribice.

U početku rada djeca zapažaju visoke i duboke tonove, tj. one među kojima postoje znatne razlike u visini. Kasnije djeca mogu prepoznati i umjereno visoki ton. Na tim temeljima, navodi (Manasteriotti 1977), gradimo dalje pa onda djeca starije skupine mogu zapaziti i visinske razlike unutar jedne oktave. Sigurno razlikovanje manjih, i užih intervala, npr. terce i sekunde, svjedoči o višem stupnju razvijenosti sluha. S djecom mlađe skupine radimo na slušnom razlikovanju visoki ton - duboki ton u obliku raznih pokretnih igara, na primjer: „Djeca nekoliko puta ponavljaju pokrete i govore: visoko (visokom intonacijom glasa), duboko (dubljom intonacijom glasa)“ ili „Penjemo se na visoki kamen (stanemo na prste), skačemo duboko u more (čučnemo); uz to izgovaramo visoko-duboko“ (Manasteriotti, 1975, str. 61).

Manasteriotti (1975) ističe da se sviranjem na glazbalima razvija glazbeni sluh djece i radost muziciranja. Time se stvaraju temelji za postepeno oslobađanje i izražavanje stvaralačkih snaga djeteta. Upravo mali broj tonova pentatonskog niza, kao što se vidi iz slike 3., koji s djecom postepeno i polagano „osvajamo“, daje djeci osjećaj sigurnosti za vrijeme njihovih slobodnih igara glazbenim tonovima. Djeca slušanjem melodijskog niza tonova privikavaju svoj sluh na nešto drugačije od slušnog razlikovanja pojedinih tonova.

Slika 5. Pentatonski niz (prema Manasteriotti, 1975, str. 67)

Postepeno uvodimo ton po ton u glazbene igre sa djecom, a jedan primjer takvih je ovaj: „Pao je snijeg. Uzimamo saonice i vučemo ih uz brijeg. (Sviramo uzlazni pentatonski niz, a djeca se polagano dižu.) Uspeli smo se! Sad će naš trud biti plaćen. Spuštamo se niz brijeg. (Sviramo brzo silazni pentatonski niz³, a djeca se spuštaju u čučanj, ili sjednu na pod“ (Manasteriotti, 1975, str. 67).

U radu s predškolskom djecom upotrebljavamo samo tonove umjerene jakosti. Najjači stupanj je mezzoforte tj. umjereno glasno. Na razlikovanje jakosti tonova, objašnjava Manasteriotti (1975), pripremamo djecu najprije zapažanjem tih razlika u govoru, kretnji i na udaraljka. Naime, i djeca predškolske dobi mogu upotrebljavati glazbala tj. svirati. Novo glazbalo u glazbenom centru kod djece će pobuditi zanimanje. Imamo li metalofon, usporedit ćemo njegov zvuk sa zvukom zvončića i razgovarati o tome, a zatim će odgojiteljica na njemu djeci odsvirati njima poznatu pjesmu. Djeca započinju sviranje po samo dvije pločice. Kasnije se svira po više pločica, a sviraju se i različiti motivi.

U nizu igara udaraljka djeca upoznaju osobine zvuka svake udaraljke u svakoj pojedinoj udaraljci otkrivaju igračku pomoću koje mogu oživjeti likove svoje mašte. Uz pomoć odgajatelja otkrivaju razne zvučne mogućnosti koje pruža pojedina udaraljka. Djeca vole koristiti udaraljke tijekom glazbenih igara; „Meni se sve čini da sam vas već negdje vidjela i čula, reče velika nova lutka. Djed mraz nas uvijek stavlja na saone da ga zabavljamo na dugom putu. A ti si, lutko, također bila među darovima za djecu. Ali čujte još jedanput naš

³Pentatonijski niz tonova je onaj od pet tonova u kojem nedostaju polustepeni kao što se vidi iz slike 3.

zvuk. (Pokazujemo kako se sviraju praporci.)... Cinci, linci, cinci, linci (sviramo na trianglu). Zar ovdje nitko ne spava?“ (Manasteriotti, 1975:179).

Autorica Manasteriotti (1975) navodi primjer: Prva skupina izgovara tiho: En ten tini, savaraka tini. Druga skupina izgovara nešto glasnije: savaraka tika taka. Treća skupina izgovara glasno: bija baja buf. Djeca zapažaju dinamičke razlike i na udaraljka te sama iskušavaju mogućnosti tih razlika na pojedinoj udaraljci.

Primjer igre za učenje dinamike je „U indijanskom naselju“. Uz glasnu glazbu, snažnim koracima plešu ratničke plesove, njihovi bučni koraci odjekuju u lovu na zvijeri. Uz tihu muziku nečujno se kreću s napetim lukom i strijelom približavajući se plijenu, ili prislonivši uho na zemlju, osluškuju dolazi li neprijatelj, ili tiho veslaju da ne prestraše ribu“ (Manasteriotti, 1975: 81).

U glazbene igre pripadaju i igre s pjevanjem.⁴ Igre s pjevanjem imaju za cilj u odgojnoj skupini stvoriti ozračje ugone i veselja. U igrama s pjevanjem se pjeva i pleše, a termin igrati u štokavaca također znači i plesati. Djeca samostalno započinju pjevati i plesati kada osjete za to potrebu, a u vrtićima im omogućavamo ispunjenje njihovih želja za provedbu aktivnosti. Ples i glazba bili su obavezni sadržaji koji su se u Europi učili od pojave prvih svjetovnih škola, ističe Gospodnetić (2015). Upravo zbog toga ples pripada u glazbene igre koje se rade sa djecom predškolske dobi. „Ples je kao grana umjetnosti prisutan u vrtiću koliko i glazba. Svakako bi studentima predškolskog odgoja trebala, uz metodiku glazbene kulture, još i metodika plesne kulture“ (Gospodnetić, 2015:153).

Najčešće kretanje je hodanje u skladu s metrom pjesme. Iz dječjih igara s pjevanjem vidljivo je da su djeca odabrala taj pokret kao njima najjednostavniji. Kao najčešću formaciju uz pjevanje djeca biraju hodanje u krug. Djeca mogu hodati i u kolonama, vrstama, naprijed, nazad, vijugavo i na brojne načine. Uz razvoj osjećaja za pokret, važno je u djece razviti osjećaj za odnos s drugima u prostoru. Djeca mogu skakati, pokazivati geste ili izražavati se zauzimajući određen stav poput onog u turskom sijedu. Djeca mogu improvizirati jer je kreativni pristup pokretu važan i djeci prirodan. Tijekom aktivnog slušanja glazbe djeca poskakuju i plešu ne razmišljajući o pokretima. S djecom se može potaknuti improvizacija aktivnošću poput *Potrgana lutkica*; Uz glazbu odgajatelj i djeca nepomično leže na podu (lutkica je potrgana). Djeca oponašaju odgajatelja koji diže glavu, ruku, nogu dok se ne

⁴Slika 6. u prilogima je primjer igre s pjevanjem

ispravi. Lutkica je popravljena i uz kvalitetnu glazbu svi veselo plešu, dok glazba ne stane, kada ponovno padaju na pod jer je lutkica opet potrgana. Dijete je svjesno kretanja dijelova tijela i pobuđuje mu se kinestetički osjet. Dva oblika pokreta kao načina rada u metodičkom postupku (improvizacija i koreografija) trebaju se izmjenjivati u aktivnostima odgajatelja, što ne znači da oba oblika trebaju biti prisutna u istoj aktivnosti (Gospodnetić, 2015).

Također, postoje i oblici aktivnosti uz glazbu koje ne pripadaju u one uobičajene, poput dječjeg aerobika koji je veoma dobro prihvaćen među djecom. Turina (1999), naglašava kako je aerobik uz glazbu uvela u svoju praksu u dječjem vrtiću te da je povratna informacija koju je dobila od djece veoma pozitivna. Aerobik uz glazbu koristila je i kao motivaciju u pripremnom dijelu aktivnosti iz likovne kulture. Glazba je na taj način uvedena u aktivnost tjelesne i zdravstvene kulture kao i u aktivnost likovne kulture. „Igra, pokret i glazba tri su nerazdvojna elementa vezana uz dijete. Dijete kroz igru vježba a da nije svjesno da tim putem povećava opseg svojim motoričkih znanja i sposobnosti. Ako te motoričke aktivnosti obogatimo glazbom, poznate aktivnosti postaju nove, zanimljivije i poticajnije“ (Turina, 1999).

Stvaralačke su aktivnosti one koje također pripadaju u glazbene igre. One potiču djecu na kreativnost i slobodu izražavanja. Dječje stvaralaštvo podrazumijeva aktivno uključivanje djece u samostalne i zajedničke umjetničke aktivnosti. Djeca se neće odgajati tako da se samo dive tuđim postignućima, nego da stvaraju vlastitim naporima i prema svojim individualnim sposobnostima. „Pri tome će djeca crtati, modelirati, izvoditi igrokaze, svirati na nekom instrumentu, uređivati zidne panoe sa slikama vlastite produkcije, sastavljati albume i kolekcije, sudjelovati s programom na svečanostima i priredbama, postavljati izložbe, vježbati se u dramskom izvođenju kraćih igrokaza, plesati, uređivati i dekorirati prostor za izvođenje“ (Stevanović, 2003).

Dakle, neke od aktivnosti koje djeca mogu raditi, a da pritom potičemo njihovu kreativnost su: plesanje bez glazbe, uglazbljivanje brojalice, mijenjanje ritma poznatoj pjesmi ili brojalice, mijenjanje melodije, komponiranje riječi i melodije, završavanje nedovršenih glazbenih fraza, pjevani govor, sviranje na udaraljka – igra mali orkestar, izrada zvečki, odgonetanje zvukova, oponašanje zvukova ustima i slično. Djeca imaju veliko zanimanje za stvaranje nečeg novog, stoga rado prihvaćaju nove stvaralačke aktivnosti. „Djeca su svijet za sebe. U tom malom, neobično bogatom i raznolikom svijetu dječje igre i mašte posebno

značenje ima stvaralaštvo. Ono prati sve dječje aktivnosti, negdje ga više zapažamo, negdje manje, ali je uvijek prisutno, obogaćujući duševni razvoj djeteta“ (Tomerlin, 1969, str. 7).

Primjerice, Gospodnetić (2015) objašnjava igru za poticanje kreativnosti *pjevani govor*; U vrtiću se može pjevati cijeli dan, mogu se pjevati priče, mogu se cijeli dan pjevati samo dogovorene riječi, a ostalo govoriti. Na primjer, može se dogovoriti s djecom da se jedan dan pjevaju samo dozivi, što djeca i inače najčešće samostalno uglazbljuju (npr. *Tko se hoće igrati? Tko prvi do mene, dobi nešto od mene! Ivice, mama te je zvala!*) (Tomerlin, 1969).

Također, Gospodnetić (2015) navodi zanimljivu aktivnost: „Samostalna izrada zvečki“; od sitnog neoblikovanog materijala kojima se zvečke pune i kasnija upotreba tih zvečki za mali orkestar (razni materijali kutijica i sadržaja – pijesak, školjke, šećer, grašak, kamenčići...) (Gospodnetić, 2015, str. 267).

Djeca mogu stvarati svoje pokrete i način plesa tijekom plesnih aktivnosti. Takvim aktivnostima, ističe Manasteriotti (1975) prethode vježbe usvajanja pokreta. Upoznavanje pokreta služi kao poticaj stvaralačkoj inicijativi djece koja postepeno u svoje izvedbe unose poneke nove pokrete i pronalaze karakteristične pokrete za određene sadržaje. „Da bismo kod djece razvili smisao za ljepotu i sklad pokreta, ukus u izabiranju pokreta i stvaralačku maštu u izmišljanju pokreta, organizirajmo u slobodnim aktivnostima razne stvaralačke igre, npr. natjecanje „Tko bolje pleše“ ili koja će skupina izmisliti zanimljivije pokrete. Prethodno slušaju muziku na koju će izmišljati pokrete. Nakon toga dogovore se šapćući kakve će pokrete primijetiti u igri. Svaka skupina redom pokazuje svoj ples, a pohvaljuje se ona koja je izmislila najzanimljivije pokrete“ (Manasteriotti, 1975, str. 162).

Jedan od poticaja za stvaralačku aktivnost djece je izmišljanje glazbe za priču koja se može izvesti kao glazbena dramatizacija, ističe Manasteriotti (1975). Za dramatizaciju odabiremo priču u kojoj se pojavljuje više lica, koja izvode radnju prikladnu za oponašanje osnovnim pokretima ili prirodne pojave koje djeca mogu ozvučiti udaraljka, kao na primjer kiša, oluja ili snijeg. Pri prepričavanju priče postepeno uvodimo dijalog, a za kratke dijaloge djeca sama smišljaju melodije. Melodije koje su prema djeci i odgojitelju/ici najbolje zapišemo, a zatim uvježbavamo dramatizaciju. Glazbena dramatizacija aktivira i odgojitelje i djecu kojima su podijeljene uloge pripovjedača, glumaca, glazbenika i tako dalje. Pokreti u priči vrlo su jednostavni, poput pantomime.

Aktivnost *Stvaranje glazbenih kompozicija* pravi je primjer poticanja kreativnosti u djece kroz stvaralačku aktivnost; „Nabavite prenosive klavijature ili glasovir ili ksilofon te nešto papira, flomastere i naljepnice. Na tipke dviju srednjih oktava odgajatelj može pričvrstiti naljepnice različitih oblika i veličina tako da svaka tipka ima posebnu naljepnicu. Da pojednostavite pričvrstite naljepnice samo na tipke od srednjeg C do G. To možete proširiti na više tipki. Kad dvoje djece svira instrumente prilagođene ovoj ljestvici, sve što odsviraju zajedno zvuči dobro. Poticaj za igru: Dok djeca stvaraju vlastitu glazbu, potaknite ih da je zabilježe kako bi je poslije mogla ponovno odsvirati. Ohrabrite djecu da sviraju svoju zabilježenu u glazbu ili glazbu koju su zabilježili njihovi prijatelji“ (Kemple, Batey, Hartle i Bakota, 2009, str. 6).

3.5. Pjesma i pjevanje

Vokalna glazba ili glazba *a capella* je glazba ljudskog glasa, dječjeg, ženskog ili muškog. Pjevati može jedan pjevač ili više pjevača, manje skupine ili veće skupine (pjevački zborovi). Sposobnost pjevanja razvijat će se brže i kvalitetnije u one djece koja su izložena glazbenom djelovanju. Djeca vole slušati pjevanje i na njega reagiraju pokretima i pomnim praćenjem osobe koja pjeva. Očitovanje glazbenog doživljaja odgojitelju je dokaz da je on svojim pjevanjem glazbeno stanje učinio prirodnim za dijete. Djeca mogu slušati vokalno instrumentalnu izvedbu pjesme koju će ona kasnije pjevati, ali se preporučuje da odgojitelj svoje pjevanje prati na glasoviru. Također, djeca mogu zajedno sa odgojiteljem svirati pratnju na melodijskim i ritmičkim udaraljka (Sam, 1998).

Djetetu je toplina ljudskog glasa veoma bliska, bliža nego bilo koje glazbalo. Narodne dječje pjesme su, prema Gospodnetić (2015), stvorila djeca stoga se nazivaju dječjim pjesmama. Igre s pjevanjem također su stvorila djeca te one pripadaju folkloru, odnosno predajnim dječjim igrama. One igre, koje su odrasli stvorili za djecu, a djeca su ih za svoje potrebe preoblikovala, također nazivamo dječjim pjesmama. Primjer dječje pjesme brzalice je *Riba ribi grize rep*, a primjer rugalice je *Tužibaba reza, dobi komad mesa*. Postoje pjesme koje su odrasli stvorili da bi ih pjevali djeci, a također su dio folkloru, a to su uspavanke, tapšalice, pljeskalice, hopsalice, cupkalice, gegalice, nagomilavalice, igre na dlanu i prstima, s dječjim rukama, s nosićem i slično. Za dječje pjesme nastale u dodiru odraslih i djece i prenošenje usmenim putem upotrebljava se izraz *nursery rhymes*, a one uvijek zahtijevaju od

djece sudjelovanje u izvođenju istih putem pljeskanja, pokazivanja, plesa ili pjevanja i recitiranja. Pjesme za djecu su one koje su stvorili odrasli skladatelji da bi ih djeca pjevala ili slušala i uglavnom se zna ime autora određene pjesme za djecu.

Djeca u vrtiću pjevaju pjesme po sluhu oponašajući odgajatelja. Budući da se pjesma pjeva, pjesma ima riječi, tj. tekst. S djecom u vrtiću pjevamo uglavnom pjesme na hrvatskom jeziku, ali se sa skupinama djece koja uče strane jezike mogu pjevati i pjesme na stranim jezicima. Također se mogu pjevati pjesme na hrvatskim narječjima. Ako posegnemo za zabavnim pjesmama ili suvremenom glazbom, naići ćemo na nelogične melodije pune velikih intervala ili na umjetne ritmove, nepotrebne mješovite mjere, uglavnom često na nemuzikalne pjesme, stoga autorica Gospodnetić (2015) savjetuje odgojiteljima da kritički biraju što će ponuditi djeci. Za rad s djecom biramo pjesme koje su im prilagođene tekстом, opsegom i stilom, bez obzira jesu li to pjesme za djecu (umjetničke, skladane pjesme) ili su dječje pjesme (narodne, folklorne, tradicijske). „Lijepo otpjevane pjesme će stvoriti vedro raspoloženje, a to će djecu stimulirati na lakše obavljanje drugih aktivnosti. Pjesma će utjecati na razvijanje interesa i ljubavi djece prema glazbi, što će dalje utjecati na razvoj glazbenih sposobnosti u koje je uključen osjećaj za ritam, sluh, glazbeno pamćenje i emocionalno doživljavanje glazbe“ (Martić, Koren i Ponudić, 1977, str. 3 i 4).

Pjesme koje djeca pjevaju dijele se na pjesme za mlađu, srednju i stariju skupinu. Opseg pjesama za mlađu skupinu je od e1 do a1, za srednju od d1 do a1 ili h1, a za stariju opseg je od c1 do e2. Djeca u mlađoj skupini imaju 3-4 godine, u srednjoj 4-5, a u starijoj od 5-7 godina. Djeca koja imaju bolje razvijen glazbeni sluh vrlo često pjevaju više od ostalih, odnosno, takva djeca strše iznad ostalih (Gospodnetić, 2015).

Slika 6. Prikaz melodija za dječji glas u tonskom sustavu (prema Sam, 1998, str. 109)

TONSKI SUSTAV

8 va

C₂ D₂ E₂ F₂ G₂ A₂ H₂ C₁ D₁ E₁ F₁ G₁ A₁ H₁ C D E F G A H c d e f g a h c₁ d₁ e₁ f₁ g₁ a₁ h₁ c₂ d₂ e₂ f₂ g₂ a₂ h₂ c₃ d₃ e₃ f₃ g₃ a₃ h₃ c₄ d₄ e₄ f₄ g₄ a₄ h₄ c₅

SUBKONTRA OKTAVA KONTRA OKTAVA VELIKA OKTAVA mala OKTAVA prva OKTAVA druga OKTAVA treća OKTAVA četvrta OKTAVA

CIJELI (1) i POLUTON(½): 1 1 ½ 1 1 1 1 ½ 1 1 1 1 ½ 1 1 1 1 1 1 ½ 1 1 1 1 ½

U shemi klavijature: velika, mala i prva oktava

Pjevački pedagozi ističu najvažnije činioce za postanak glasa: dah, dijafragma, glasnice i rezonatore. Dah je pokretna sila kojom pjevač upravlja dišnom muskulaturom to jest dijafragmom i međurebrenim mišićima. Glasnice proizvode ton, a usna i nosna šupljina su rezonatori koji tonu daju ljepotu i volumen. Proces postanka tona počinje s pripremanjem daha kao pokretne sile, a ta se priprema izvodi udisanjem koje proširuje grudni koš. Najveće proširenje nastaje u dijafragmi. Otpor napetih glasnica suprotstavlja se dah u trenutku postanka tona. Pritisak zraka koji nastaje pri izdisaju rastavlja glasnice koje se nakon toga približuju. Rastavljanje i približavanje glasnica uzrokuje titranje zraka koji izlazi iz pluća. Kad zrak prolazi kroz glasnice, nastaje osnovni glas (Manasteriotti, 1975).

Manasteriotti također navodi da se kod dječjih glasova razlikuju registar glave, srednji registar i prsni registar. Nazivom registar označuje se skupina tonova koje pjevač izvodi istim načinom svog vibratornog mehanizma, tj. glasnica. Također, pjevanje se razlikuje od govora te se sposobnost produljenog trajanja tonova bez napora u pjevača postiže impostacijom odnosno postavom glasa; usklađivanjem svih funkcija glasa. I najljepši glas može se izgubiti pretjeranim iskorištavanjem, naglim promjenama u temperaturi, boravkom u vlažnim prostorijama te pretjeranim glasnim pjevanjem. Glasovni aparat djeteta vrlo je nježan i

osjetljiv, a pluća, grudni koš, usna i nosna šupljina mnogo su manji nego u odrasla čovjeka. Prirodni su registri dječjega glasa registar glave i srednji registar smatrajući registrom glave sve tonove iznad f2, srednjim registrom tonove f1 do f2, a prsnim ili punim sve tonove ispod f1. Jedan od najvažnijih zadataka svakog pedagoga je da čuva zdrav i neoštećen glasovni aparat djeteta koji je nježan i osjetljiv. Provoditi s djecom vježbe koje su neophodne za razvoj glasa i stjecanje vještine pjevanja težak je zadatak, jer djeca još ne mogu shvatiti nužnost tih zadataka, a aktivno sudjelovanje djeteta u igrama kojima provodimo pedagoške mjere možemo osigurati pažljivim biranjem vježbi i igara s područja razvoja glasa.

Vježbe disanja počinjemo već s djecom mlađe skupine, a provodimo ih u obliku igara. Najbolja vježba disanja je tiho pjevanje, jer tihim pjevanjem čuvamo snage potrebne za pjevanje. Dubokim udisajem koji otvara i širi nosnu šupljinu, olabavljuje donju čeljust, širi vrat i grudni koš dobivamo potrebnu pripremu za pjevanje. Primjeri vježbi disanja su: Kad se ujutro probudimo, zijevamo... I čovjek se može napuhati kao veliki balon ili lopta ako polagano udiše zrak. Ili, primjer za udisanje zatvorenim ustima; Na stolu je cvijeće. Udisat ćemo njegov miris zatvorenim ustima i očima i prepoznavati cvijeće po mirisu, djeca leže na podu i „spavaju“, a u snu duboko dišu, djeca udahnu, zadrže dah i na njemu izgovore dvije do tri riječi, a zatim postepeno izdišu. Vježbe izdisanja mogu biti korištenje konsonanta poput f, s, š, v, h tijekom izdisanja. Primjeri za izvođenje sa djecom su glumljenje lokomotive koja pušta paru: f----, š----, ili zujenje velikog kukca z---, ispuhivanje zraka iz velike lopte ili balona, puhanje u svijeću i slično. Vježbe za promjene u jakosti zvuka su primjerice imitiranje bumbara koji zuji jače ili slabije. Možemo glumiti gašenje svih svjećica na torti korištenjem slova p za eksplozivno izdisanje zraka. Vježbe treba provoditi dnevno dvije do tri minute. Korisno je da odgajatelj sam poznaje vježbe disanja kako bi ih mogao pokazati djeci koja uče promatranjem i imitiranjem.

Prema Manasteriotti (1975), stručnjaci preporučuju da se prve vježbe za postavu i razvoj glasa provode na istom tonu, naprimjer djeca zatrube kao auto; tu tu ili pak pjevaju nečije ime- Mir-ja-na. Igra *Mali robot* također je korisna za impostaciju glasa; djeca i odgojiteljica glume robota koji se okrene djetetu i zapjeva *Kako se ti zoveš*, a onda dijete otpjeva svoje ime. Postoje i vježbe i igre na intervalu silazne male terce, a tim se intervalima izražava praiskonska formula poziva i dozivanja. Primjer takve igre je *Kukavica*; iza zatvorena prozora čuje se pjev „ku-ku (so-mi). Ako djeca ponove tonove, vrata se otvore, a kukavica se pojavi i na prozoru otpjeva svoj pjev. Osim navedenih vježbi i igara za razvoj

glasa, postoje i igre na motivu od tri tona, igre na nizu od četiri tona, melodije u pentatonskom nizu i slično. Opseg svojih melodija djeca proširuju korak po korak. Mijenjamo intonaciju tek kada se uvjerimo da djeca pjevaju pravilno određen ton. Primjer igre na motivu od tri tona (so-la-mi) jest *Robotu* kojem djeca robotu odgovaraju na drugačiji način.

Slika 7. Igra na motivu od tri tona *Robot* (prema Manasteriotti, 1975, str. 96)

The image shows a page from a music book. At the top, the title 'Robot' is written. Below it, there is a short story in Croatian: 'Dosad smo upoznali robota koji postavlja pitanje samo na jedan način. Drugi robot pjeva pitanje malo drugačije, zato ćemo mu drugačije odgovoriti:'. Below the text is a musical staff with a treble clef and a key signature of one flat. The melody consists of two phrases. The first phrase is 'Ka-ko se ti zo-veš?' and the second is 'Ja se zo-vem Mi-ra.'. The notes are simple, mostly quarter and eighth notes, with a few rests.

Osim pravilnog disanja i vježbi za postavu glasa preduvjet lijepoga pjevanja jest i pravilan izgovor samoglasnika i suglasnika (dikcija). Važno je znati oblikovati usne za pravilan izgovor samoglasnika koji su nositelji tona jer pravilno izgovoren samoglasnik uključuje pri pjevanju rezonantni prostor koji mu pripada i ozvučuje ga. Rezonantni prostori u ljudskom tijelu su oni u glavi i u grudnom košu. S djecom se izgovor samoglasnika može vježbati izgovaranjem imena koja u sebi, primjerice imaju samoglasnike, ili izgovaranjem različitih riječi i onomatopejskih zvukova poput copcopcop, don, don don ili, primjerice, bombombom. Izgovaranje samoglasnika može biti dio priče ili pjesmice. Pravilan izgovor suglasnika ili konsonanata uvježbavamo vokalizama odnosno, slogovima sastavljenim od suglasnika i samoglasnika. Primjer jest igra *Velika i mala zvona*. Velika zvona pjevaju: bim, bam, bom, ili din, dan, don, a mala zvona pjevaju: din, dan, don ili: cin, cin, cin, prema Manasteriotti (1975).

Slika 8. Igra *Velika i mala zvona* (prema Manasteriotti, 1975, str. 112)

Velika i mala zvona

Velika zvona pjevaju: *bim, bam, bom*, ili: *din, dan, don*.
Mala zvona pjevaju: *din, dan, don*, ili: *cin, cin, cin*.

Bim bam bom bim. Din din din don.

Din din din, di ni di ni di ni din.

Samoglasnike *i, a, o* izgovaramo sasvim kratko da bi završni suglasnik mogao odjekivati. Suglasnike izgovaramo čvrsto.

Prema Manasteriotti (1975), pjesma je cjelina koju sačinjavaju poezija i muzika. Svaka pjesma nije prikladna za odgojni rad sa djecom, a za rad se biraju pjesme koje imaju odgojnu i umjetničku vrijednost. Odgojnu vrijednost ima pjesma čiji tekst reflektira pozitivan odnos prema ljudima i zajednici. Također, uzimaju se u obzir i osobine djeteta predškolske dobi, čije je mišljenje konkretno, govorne sposobnosti u razvoju, a rječnik ograničen. Bitno je ustanoviti odgovara li opseg melodije pjesme opsegu glasa pojedine skupine djece. Pjesma koja odgovara predškolskoj dobi djece treba imati pjevnu i pristupačnu melodiju, u kojoj se tonovi nižu pretežno postepeno i treba biti jednostavnog ritma i umjerenog tempa koji omogućava pravilno pjevanje i jasan izgovor riječi. Pravilan razmještaj djece pri pjevanju utječu na izvedbu, stoga je dobro djecu smjestiti u polukrug kako bi čula jedna drugu, ali i vidjela odgajatelja. Glavni oslonac tijekom pjevanja je čvrst kontakt između njih i odgajatelja. Tijekom obrade pjesme, pjesmu ćemo naučiti napamet, izvest ćemo instrumentalnu pratnju vješto i sigurno i utvrdit ćemo najbolje metode za učenje pjesmice u djece. Poticaj djeci jest pričanje priče, recitiranje, igranje likova iz teksta lutkama i dobra interpretacija pjesme. Uvježbavamo pjesmu ponavljanjem dijelova koje su djeca teže usvajala, a korisni su kratki instrumentalni uvodi i kratke međuigre između pojedinih strofa kako bismo zainteresirali djecu. Uvježbavamo tekst i melodiju zajedno jer zasebno uvježbavanje dijelova pjesme moglo bi zbuniti neku djecu. Ponavljanjem pjesme postiže se da djeca potpuno usvoje melodiju i tekst svih strofa, pravilno disanje i dikciju. Djecu možemo zainteresirati na ponavljanje ovako: „Ptičica mi je prišapnula da djeca ne pjevaju lijepo ovaj dio pjesme. Ona bi željela da to ljepše pjevaju. Pokušajmo sada. Možda će ptičica biti zadovoljna“ (Manasteriotti, 1975, str. 120).

Primjer obrade pjesme za igru s pjevanjem je *Snjegović*⁵ istaknut od strane Manasteriotti (1975) počinje pripremom djece uz razgovor o snjegoviću. „Pogledajte, djeco, ovog lijepog snjegovića! Danas ću vam ispričati priču o plemenitom snjegoviću, a naučit ćemo i pjesmu o njemu... Jednoga dana djeca su sagradila snjegovića. Bio je prekrasan! Na glavi je imao lonac, u rukama metlu, oko vrata ogrlicu od kestinja, a po tijelu dugmad koja se ljeskala... Kad su djeca otišla kući, snjegović je ostao sam. Uto doskakuću iz šume zečići. Hajdemo ga zabaviti pjesmom o snjegoviću!“ Slijedi izvođenje pjesmice „Snjegović i Zečići“
V. Janus

⁵Sadržaj je izrađen prema istoimenoj priči M. Rosenbaum, a pjesmica „Snjegović i Zečić“ je iz Zbornika pjesama i igara za djecu, (Manasteriotti, 1978)

4. GLAZBENE AKTIVNOSTI U PRAKSI

4.1. Glazbeni odgoj u dječjem vrtiću

Glazbeni odgoj u dječjim vrtićima odvija se kroz aktivnosti, projekte i stvaralaštvo, ali je važno spomenuti i glazbeni centar koji je od velike važnosti. Kako bi djecu podsjetili na ono što su do sada naučili i na ono što bi mogli dalje naučiti i raditi iz tog područja, formiramo glazbeni centar kojeg nadopunjujemo i posjećujemo zajedno sa djecom ali i potičemo njihovo samostalno istraživanje. Manasteriotti (1975) ističe da se pedagoška vrijednost glazbenog kutića ili centra sastoji u tome što se dijete može igrati zvukovima kad god to zaželi, a to povećava interes djece za akustične efekte, što dijete spoznaje da može samo napraviti glazbu, a to je poticaj za daljnji rad. „Glazbeni centar u vrtiću može biti puno više od mjesta u kojem držimo instrumente, nosače zvuka i playere za reprodukciju glazbe... od glazbenog centra možemo načiniti pravi mali atelje za poticanje glazbene kreativnosti i za aktivan dječji doživljaj zvuka, glazbe i pokreta“ (Kemple i sur., 2009, str. 2).

Odgoj glazbom može se postići samo sustavnim radom. U dječjem vrtiću za to postoje sve mogućnosti: jednom do dvaput tjedno provode se glazbene aktivnosti kao organiziran oblik odgojno-obrazovnog rada s cijelom grupom djece. Glazba se uključuje i u ostale aktivnosti tako da djeca tijekom tjelesnih aktivnosti stupaju na glazbu, tijekom likovnih slikaju ono što su čula, modeliraju na glazbu, tijekom boravka u prirodi pjevaju pjesme koje su srodne toj aktivnosti i slično. Zadaci glazbenog odgoja vežu se s cjelokupnim sustavom odgojno-obrazovnog rada.

Zadaci glazbenog odgoja, navodi Manasteriotti (1975), ostvaruju se različitim glazbenim aktivnostima, među kojima su pjevanje, slušanje glazbe i glazbene igre osnovne aktivnosti. Pjevanje pjesama za djecu najpristupačnija je i najbliža aktivnost, jer je u pjesmi glazba povezana s pjesničkom riječi. Djeca često osjećaju potrebu da svoje osjećaje izraze pjevanjem, a u takvoj aktivnosti djeca stječu vještine pjevanja. Slušanjem glazbe djeca doživljavaju snažne glazbene doživljaje (utiske), uče shvaćati govor glazbe tj. razlikovati i zapažati njena izražajna sredstva, razumijevati misli i osjećaje koji su uneseni u glazbu. Razvijanjem osjećaja za ritam pripremamo djecu za buduće aktivnosti, jer razvijen osjećaj za ritam djeluje na djecu stimulativno i sređujući. Igre s pjevanjem razvijaju u djeci sposobnost orijentiranja u prostoru, vještinu realiziranja jednostavnih ritmova u pokretima, vještinu

izražavanja pokretima raznih elemenata kompozicije, npr. ritma, melodijske linije, dinamike, tempa, metra, karaktera i sadržaja kompozicije.

Glazbene aktivnosti u vrtiću provode se kada su djeca odmorna, a ujedinjuju se u jednu cjelinu koja se sastoji od uvoda, tijeka i završetka. Uvodni dio je psihička priprema djece kojim djecu upoznajemo s ciljem aktivnosti da bismo pobudili njihov interes i usmjerili njihovu pozornost na glazbenu aktivnost. Uvodni je dio kratak, sveden na nekoliko rečenica, a poželjno je da bude djeci blizak. Stihovi pjesama, kratka lutkarska igra ili zagonetke dobra su ideja za djeci zanimljiv uvod u aktivnost. Središnji dio aktivnosti sastoji se od pjevanja, slušanja glazbe i glazbene igre. Ako glazbena aktivnost počinje pjevanjem, najprije provodimo vježbe koje postepeno uvode u rad živčani i mišićni aparat djece, a to su vježbe disanja, vježbe za postavu glasa i dikciju. Preporučuje se prvo pjevati pjesmu koja je usvojena i koju djeca vole, a nakon toga težu i noviju pjesmu. Tijekom glazbene igre preporuča se da djeca prvo izvode igru s lakšim pokretima i jednostavnijim pravilom. Tijekom slušanja glazbe djeca upoznaju novu skladbu i proširuju svoja glazbena iskustva. Glazbene aktivnosti sa djecom rane i predškolske dobi trebaju trajati koliko i dječja pažnja u toj dobi. Glazbene se aktivnosti mogu provoditi i svaki dan, provučene kroz ostale aktivnosti, ali one su kratkog trajanja (Manasteriotti, 1975).

Odgajatelj treba mnogo znati, ali i biti sposoban zapaziti i osjetiti ljepotu glazbe kako bi svoje stavove mogao prenijeti na djecu. Prema nekim psihologijskim ispitivanjima utvrđeno je da su prvi kontakti djeteta s nekom pojavom najbitniji jer stav o toj pojavi ovisit će o njima. Najvažniji didaktički principi kojima se odgajatelj treba voditi u radu s djecom su: princip primjerenosti dobi djece, princip sistematičnosti i postupnosti, princip svjesne aktivnosti, princip zornosti, princip doživljaja, princip interesa i princip individualnog prilagođenja. Sva znanja i vještine koje djeca stječu u pjevanju, slušanju glazbe i u glazbenim igrama treba prilagoditi stupnju razvoja njihovih psihičkih i fizičkih mogućnosti. Primjerenost bi značila da se djeci postavljaju takvi zadatci koji nisu ni suviše teški ni suviše lagani kako bi ih djeca mogla izvesti uz dodatan napor. Postupno izvodimo igre na istom tonu, a zatim na intervalu terce i tako dalje. Obrađujemo igre, pjesme i skladbe redosljedom koji osigurava sustavno usvajanje pojedinih vještina i navika. Da bi djeca mogla shvatiti i doživjeti skladbu, koristimo se djeci poznatim pojmovima iz stvarnosti. Primjerice, želimo li djecu zainteresirati za pjesmicu o zecu, možemo se koristiti lutkom zeca, slikovnicom, predstavom, fotografijom ili slično. Od djece tražimo da aktivno sudjeluju u aktivnostima te

da nisu pasivni promatrači aktivnosti. Interesi djeteta neophodni su za shvaćanje estetskih vrijednosti, stoga ih odgajatelj može pobuditi i njegovati. Slušanjem i izvođenjem glazbe u djeci pobuđujemo jake emotivne doživljaje koji pojačavaju psihičke aktivnosti koje su preduvjet za akciju i stvaralaštvo. Motiviramo djecu da bi njihova znanja duže trajala jer je dokazano da su znanja vezana uz emocije i doživljaje trajnija. Glazbeni se odgoj treba organizirati tako da osigura glazbeni razvoj cijele skupine i osjećaj pripadnosti u djeci, ali i da se sposobnosti svakog pojedinog djeteta uspiju razviti (Manasteriotti, 1975).

Također, Manasteriotti (1975) ističe da uspjeh odgojno obrazovnog rada mnogo ovisi o pravilnom izboru nastavnih metoda. Izbor metoda ovisi o sadržaju koji se obrađuje i o skupini djece. Metoda usmenog izlaganja u vrtićima se javlja kao pripovijedanje i objašnjavanje, a te oblike najčešće primjenjujemo pri upoznavanju djece s novim pjesmama i skladbama za slušanje ili novom glazbenom igrom, pri upoznavanju s udaraljkama i načinom njihova rukovanja, pri radu na dikciji i slično. Metoda razgovora primjenjuje se pri razjašnjavanju glazbe koju će djeca slušati, pri razgovoru o vlastitoj izvedbi glazbe ili izvedbi prijatelja. Razgovorom se potiču misaone aktivnosti i usmjerava se pozornost na ono što je najvažnije u kompoziciji. Nadalje, razgovorom potičemo djecu da prepoznaju ugođaj ili dinamiku i tempo u kompoziciji, kao i emocije i misli koje im je slušanje glazbe izazvalo. Pri razgovoru važna su poticajna pitanja koja postavlja odgajatelj kao i djetetova pitanja i opažanja. Slobodni razgovor odvija se nakon slušanja, stoga djeca mogu pričati o svojim utiscima kao i o tome što su primjerice, naslikali tijekom slušanja skladbe. Metodom demonstracije odgajatelj/ica zorno prikazuju primjerice kako se oblikuju usta pri izgovoru pojedinih suglasnika ili samoglasnika, a to objašnjava i riječima.

Palmić i Dundović (2012) provele su istraživanje u vrtiću „Dječji vrtić Rijeka“. Istraživanje se temeljilo na sljedećim istraživačkim pitanjima: Je li aktivno slušanje glazbe sastavni dio kurikulumu u radu odgajatelja, kakva je učestalost slušanja instrumentalne glazbe, kolika je pojavnost slušanja zavičajne glazbe i kakve spoznaje imaju odgojitelji o utjecaju slušanja glazbe na ukupni dječji razvoj. Ispitanici su u anketi su svojim odgovorima na tvrdnje pokazali da je aktivno slušanje glazbe u radu odgajatelja manje prisutno od pasivnog slušanja. Kod ispitanika je vidljiva nedovoljna prisutnost intelektualno-emocionalne usmjerenosti u provedbi slušanja instrumentalne glazbe (slušanje s glazbenim zadatkom), a time i nedostatak posredovanja glazbe koja ima izravan utjecaj na socioemocionalni razvoj djeteta. Potvrđene su hipoteze da u aktivnostima slušanja nije prisutna tradicijska glazba i da

odgajatelji nedovoljnu pozornost pridaju značenju glazbe za cjelovit razvoj djeteta, budući da se ispitanici načelno slažu da je slušanje važno područje i aktivnost. Kao razloge navode nedovoljnu kompetentnost u izboru umjetničke glazbe.

5. ISTRAŽIVANJE

5.1. Cilj i zadatci istraživanja

Cilj je istraživanja opisati glazbene aktivnosti u koje se uključuju djeca rane i predškolske dobi, opisati pozitivne učinke glazbenog odgoja na dječji razvoj te utvrditi stav odgajateljica o vlastitoj kompetenciji koja je potrebna za provedbu glazbenih aktivnosti u vrtićima. Također, istraživanje je provedeno kako bih potaknula razgovor i pozitivnu promjenu koja bi se sastojala od češće provedbe glazbenog odgoja u ustanovama ranog i predškolskog odgoja.

Istraživanje, s obzirom na cilj, polazi od sljedećih pitanja: provode li odgojitelji glazbene aktivnosti u svojem odgojno-obrazovnom radu, smatraju li odgojitelji da su dovoljno kompetentni za osmišljavanje i provedbu glazbenih aktivnosti, smatraju li odgojitelji da se glazbene aktivnosti dovoljno provode u dječjim vrtićima u Hrvatskoj i misle li odgojitelji da bi se trebalo poraditi na češćoj provedbi glazbenih aktivnosti.

5.2. Sudionici istraživanja

Istraživanje se odvijalo tijekom rujna 2018. godine putem mrežnog anketnog upitnika. Istraživanjem je obuhvaćeno 75 sudionika. Ispitana su mišljenja i stavovi odgojiteljica i studentica predškolskog odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj.

5.3. Postupci i instrumenti istraživanja

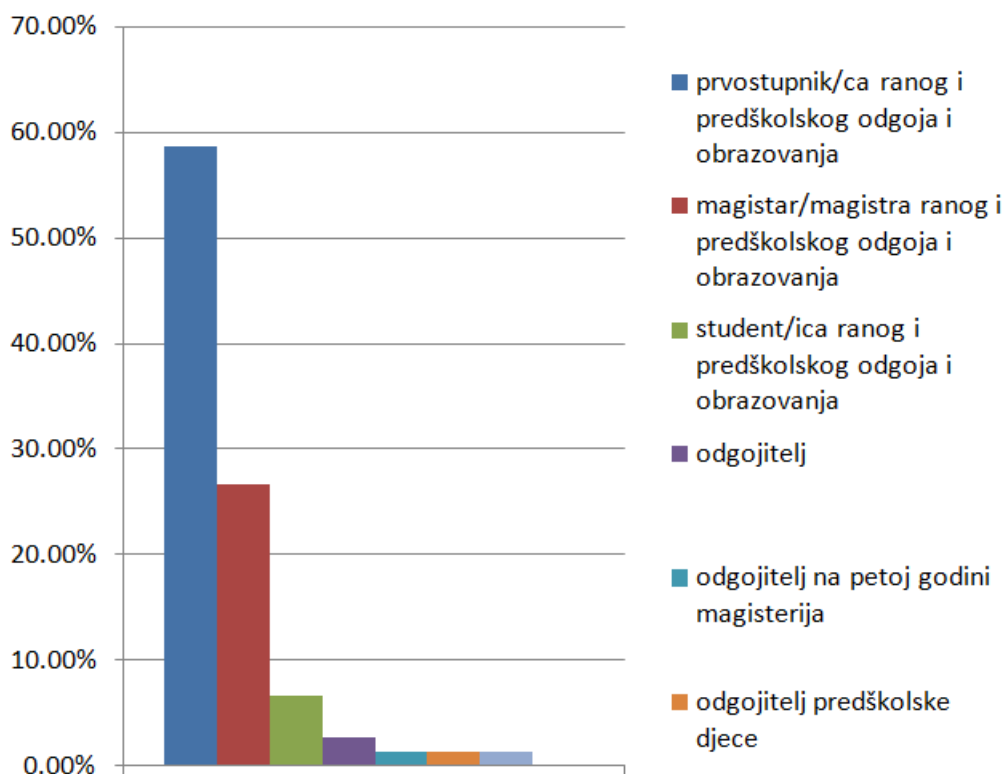
Podatci su prikupljeni pomoću postupka anketiranja, a instrument istraživanja bio je anketni upitnik. Anketni upitnik sastoji se od četrnaest pitanja od kojih su dva pitanja otvorenog, a sedam zatvorenog tipa (dvostruki i višestruki izbor i Liketova skala). Također, neka su pitanja, točnije njih pet, kombiniranog tipa (pitanja višestrukog tipa s ponuđenim mjestom za nadodati svoj, drugačiji od ponuđenih, odgovor). Anketiranje je bilo anonimno. Željelo se doći do sljedećih saznanja: smatraju li odgojitelji da su stekli dovoljno glazbenih kompetencija za provedbu i osmišljavanje glazbenih aktivnosti (pjevanje, igre s pjevanjem,

pokret, slušanje glazbenih primjera), misle li da je za provedbu glazbenih aktivnosti u vrtićima potreban profesionalan glazbenik, kako se odgojitelji pripremaju za glazbene aktivnosti, koliko dugo rade u vrtiću, koje glazbene aktivnosti najčešće provode u svojem odgojnom obrazovnom radu, provode li odgojitelji svoje glazbene aktivnosti ili ponavljaju ono što su djeca učila prethodno sa glazbenikom, kakav je stav odgojitelja o razlozima manjka provedbe glazbenih aktivnosti u nekim vrtićima, misle li da mogu samostalno raditi glazbene aktivnosti sa djecom i misle li da bi se moglo i trebalo provoditi više glazbenih aktivnosti u vrtićima.

5.4. Rezultati istraživanja

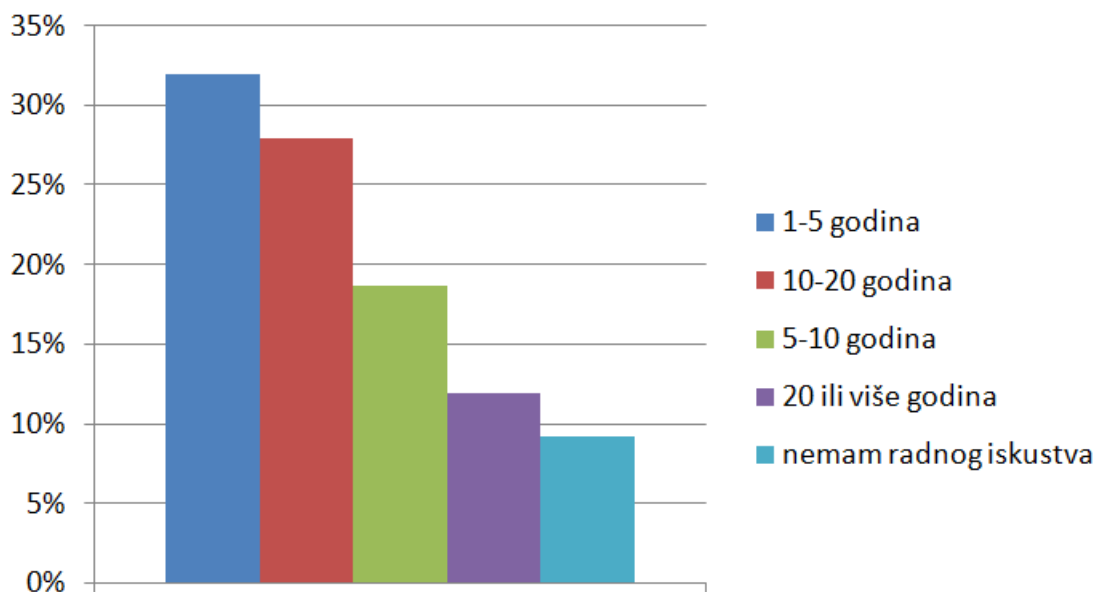
Na prvo pitanje anketnog upitnika „Vi ste 1) student/ica ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, 2) prvostupnik/ca ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, 3) magistar/magistra ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja 4) dodaj svoj odgovor“, odgovorilo je sedamdeset i pet ispitanika. Da su prvostupnici ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja odgovorila su četrdeset i četiri ispitanika. Njih dvadeset su magistri/magistre, dok je šest studenata ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Ostatak ispitanika odgovorili su da su odgojitelji; „Všs odgojitelj“, „nastavnik predškolskog odgoja“, „odgojitelj predškolske djece“ i „odgojitelj“.

Slika 9. Prikaz odgovora na anketno pitanje: "Vi ste"

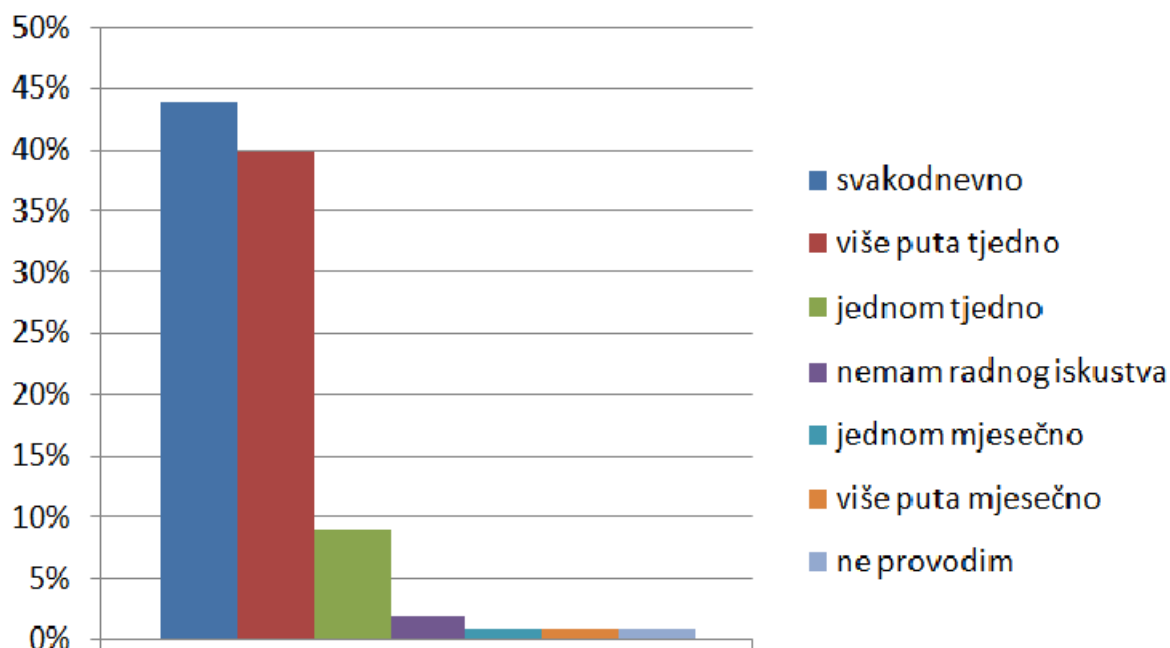
Na drugo pitanje: „Koliko dugo radite u vrtiću?“ dobiveno je sedamdeset i pet odgovora. U razdoblju od jedne do pet godina radi dvadeset i četiri ispitanika, a od pet do deset godina radi ih četrnaest. U razdoblju od deset do dvadeset godina radi dvadeset i jedan ispitanik. Devet ispitanika u vrtiću radilo je dvadeset ili više od dvadeset godina, dok njih sedmero nemaju radnog iskustva.

Slika 10. Odgovori na pitanje "Koliko dugo radite u vrtiću?"

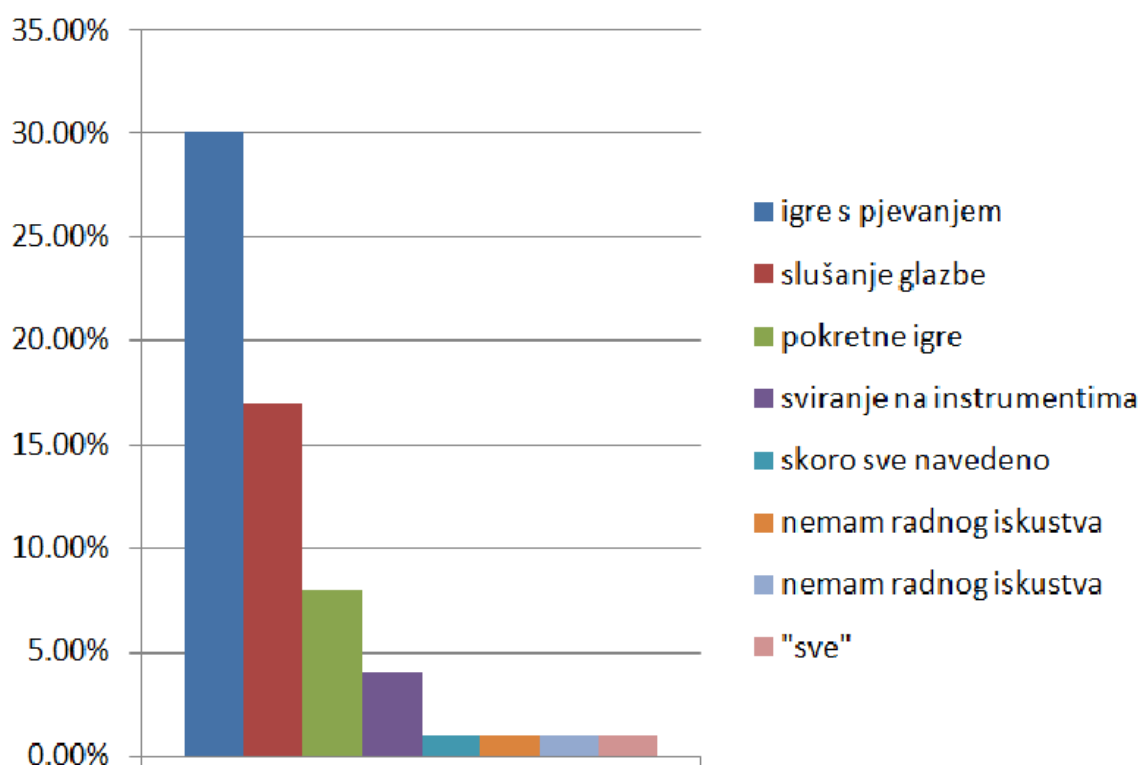
Treće pitanje je glasilo: „Koliko često provodite glazbene aktivnosti u svojem odgojno-obrazovnom radu?“ Odgovorilo je sedamdeset i pet ispitanika. Najviše ih je navelo da provode glazbene aktivnosti svakodnevno, čak njih trideset i troje. Trideset ispitanika odgovorilo je da provode glazbene aktivnosti više puta tjedno.. Jednom tjedno glazbene aktivnosti provodi sedam ispitanika, dok ih dvoje nema radnog iskustva. Jedna je osoba odgovorila da glazbene aktivnosti provodi jednom mjesečno. Više puta mjesečno glazbene aktivnosti provodi jedna osoba, dok ih jedna osoba uopće ne provodi u svojem odgojno-obrazovnom radu.

Slika 11. Odgovori na pitanje: "Koliko često provodite glazbene aktivnosti u svojem odgojno obrazovnom radu?"

Četvrti zadatak u anketi je glasio „Označite koje aktivnosti najčešće provodite s djecom.“ Najviše je odgojitelja, njih dvadeset i šest, označilo pjevanje kao aktivnost koju najčešće provode u vrtiću. Dvadeset i tri odgojitelja najčešće provodi igre s pjevanjem, a njih trinaest slušanje glazbe u vrtićima. Pokretne igre najčešće provodi šest ispitanika, dok njih troje u vrtiću najčešće svira na instrumentima. Dvije su osobe odgovorile da najčešće provode „skoro sve navedeno“ . Jedna je osoba odgovorila da nema radnog iskustva, dok ponuđene aktivnosti: „likovno izražavanje glazbenih dojmova“ i „stvaralačke igre (skladanje, izrada instrumenata...)“ nitko od ispitanika ne koristi kao svoju najčešću aktivnost u vrtićima.

Slika 12. Aktivnosti koje ispitanici ankete najčešće provode

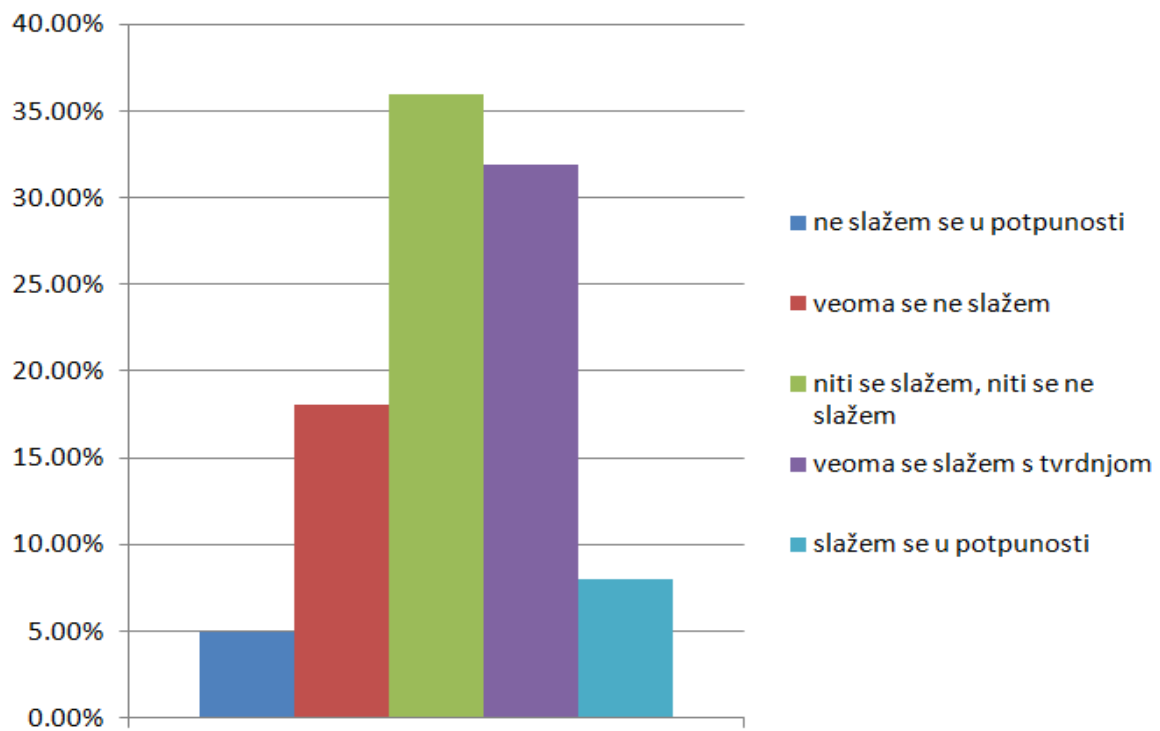

Na peto pitanje u anketi: „Mislite li da su glazbene aktivnosti potrebne i korisne u radu s djecom?“ dobili smo jednoznačan odgovor. Naime, svi ispitanici odgovorili su s odgovorom „da“.

Na šesto pitanje: „Molim Vas, kratko obrazložite svoj odgovor.“ odgovorilo je četrdeset i osam ispitanika. Neki od odgovora su: „Glazba je važna za različite aspekte djetetova razvoja.“, „Djeca rado sudjeluju u glazbenim aktivnostima i izvrstan su poticaj za ostale aktivnosti.“, „Glazbenim aktivnostima pozitivno se utječe na sva područja dječjeg razvoja, od motorike, preko pozitivne slike o sebi i samopouzdanja, razvoja sluha, do razvoja spoznaje.“, „Mnoga znanstvena istraživanja dokazala su kako glazba doprinosi optimalnom razvoju mozga. Iznimno je važno djecu izlagati raznovrsnim podražajima i poticajima.“

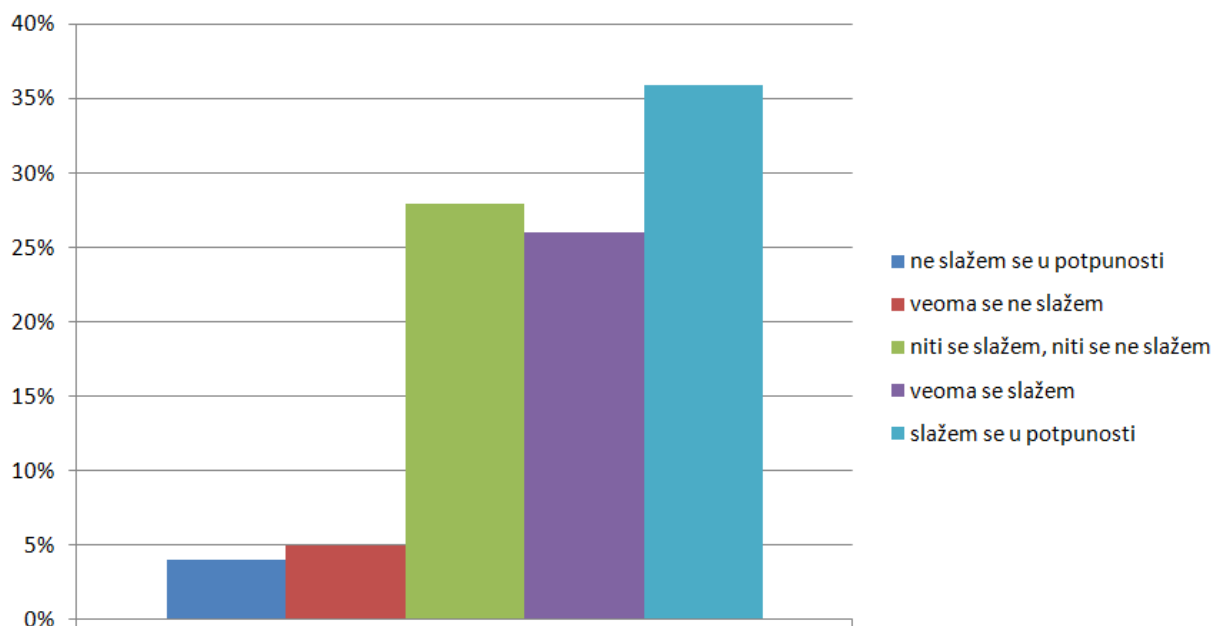
Na sedmu tvrdnju „Glazbene se aktivnosti u dječjim vrtićima provode dovoljno često“ odgovorilo je sedamdeset i pet ispitanika. Njih najviše, dvadeset i sedam se niti slaže, niti ne slaže s ovom tvrdnjom. Nešto manje ispitanika, njih dvadeset i četiri se veoma slaže s tom tvrdnjom. Zatim, četrnaest se ispitanika veoma ne slaže s tom tvrdnjom. Šest se ispitanika u potpunosti slaže s tvrdnjom, dok se najmanje, njih četiri s tvrdnjom u potpunosti ne slaže.

Slika 13. Mišljenje ispitanika ankete o učestalosti provedbe glazbenih aktivnosti u vrtićima

Sljedeća tvrdnja: „Diplomirane odgojiteljice su kompetentne provoditi glazbene aktivnosti u radu sa djecom samostalno.“ imala je najviše „u potpunosti se slažem“ odgovora, čak dvadeset i sedam. Dvadeset i jedna se osoba s tvrdnjom niti slaže, niti ne slaže, a dvadeset se osoba s tvrdnjom veoma slaže. Samo se dva ispitanika sa tvrdnjom veoma ne slaže, a tek jedan ispitanik se u potpunosti ne slaže s tom tvrdnjom.

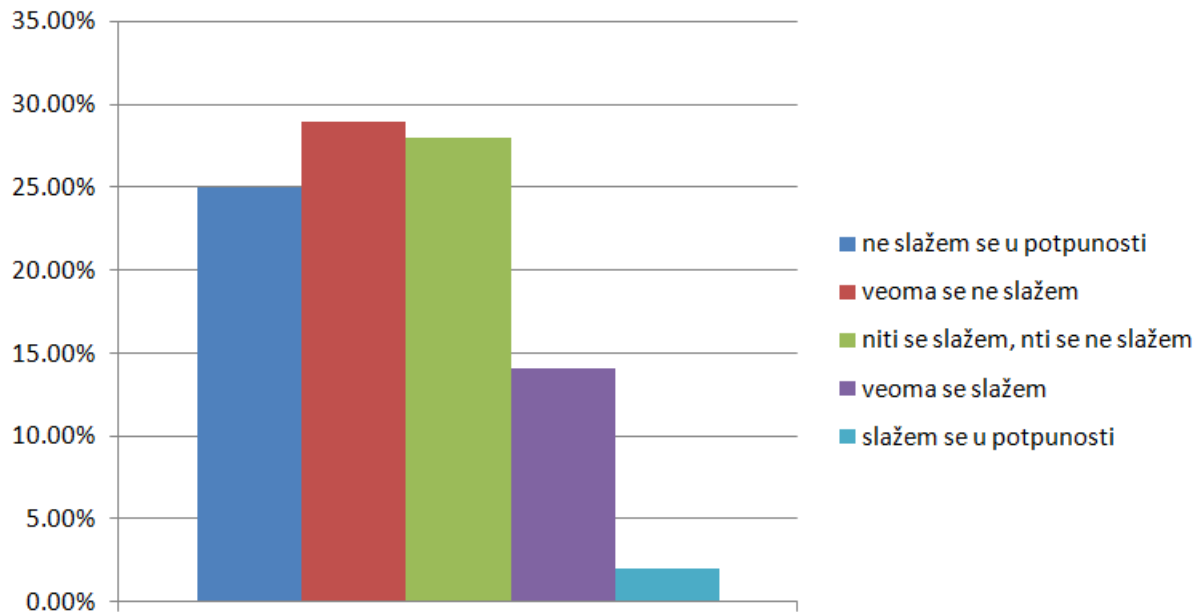
Slika 14. Graf koji prikazuje mišljenje ispitanika o kompetencijama diplomiranih odgojitelja

„Kako se pripremate za provedbu glazbenih aktivnosti“ osmo je pitanje u anketi na koje je odgovorilo sedamdeset i pet ispitanika. Dva su ispitanika odgovorila da nemaju radnog iskustva, dok je jedna osoba odgovorila da je pohađala glazbeno usavršavanje. Aktivnosti samostalno osmišljava petnaest ispitanika, dok pedeset i sedam ispitanika kombinira korištenje stručne literature i samostalno osmišljavanje aktivnosti kao svoju pripremu za rad u vrtiću.

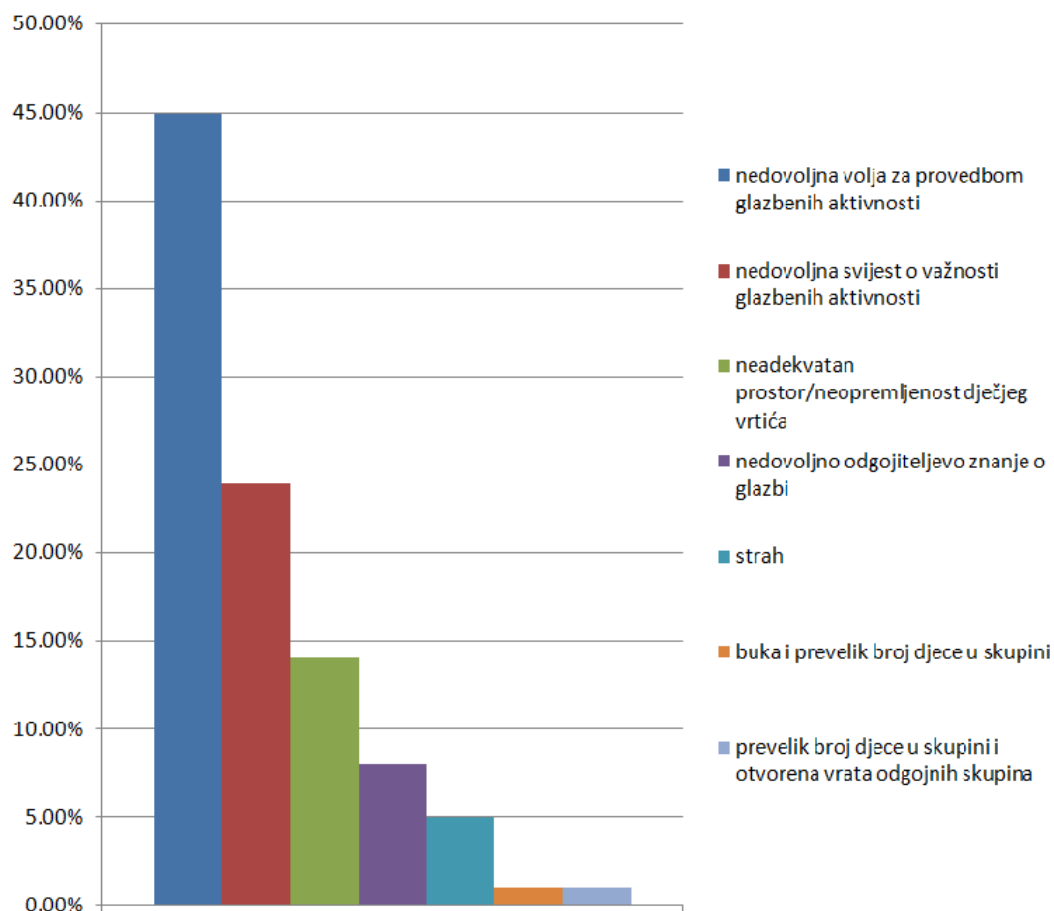
Tvrdnja „Mislim da je profesionalan glazbenik potreban za provedbu glazbenih aktivnosti u dječjim vrtićima.“ dobila je sedamdeset i pet odgovora. Snažno se ne slaže devetnaest ispitanika s ovom tvrdnjom, dok se s njom njih najviše, dvadeset i dvoje, veoma ne slaže. Dvadeset i jedna se osoba s tvrdnjom niti ne slaže, niti slaže, dok se jedanaest osoba s tvrdnjom veoma slaže. Najmanje se osoba, njih pet, s navedenom tvrdnjom slaže u potpunosti.

Slika 15. Odgojitelji većinom nisu sigurni ili ne misle da je potrebno biti profesionalan glazbenik za provedbu glazbenog odgoja u vrtićima

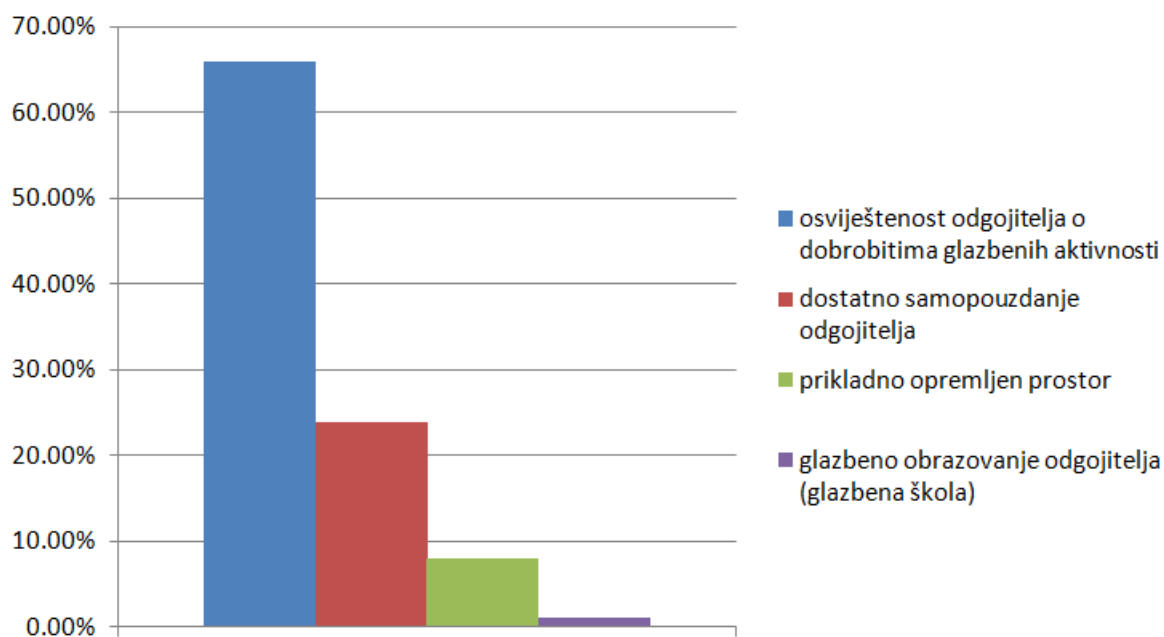
Idući je zadatak u anketi glasio „U slučaju nedovoljne provedbe glazbenih aktivnosti u vrtićima, smatram da je glavni razlog: a) nedovoljno odgojiteljevo znanje o glazbi, b) nedovoljna volja za provedbom glazbenih aktivnosti, c) neadekvatan prostor/opremljenost dječjeg vrtića, d) nedovoljna svijest o važnosti glazbenih aktivnosti, e) strah f) dodaj svoj odgovor“. Najviše je osoba, njih trideset i četiri, označilo da je nedovoljna volja za provedbom glazbenih aktivnosti po njihovom mišljenju glavni razlog nedovoljne provedbe glazbenih aktivnosti u vrtićima. Osamnaest osoba misli da je nedovoljna svijest o važnosti glazbenih aktivnosti razlog rijetke provedbe istih, dok njih jedanaest smatra da je neadekvatan prostor i opremljenost vrtića glavni razlog nedovoljne provedbe. Šest ispitanika smatra da je nedovoljno odgojiteljevo znanje o glazbi prepreka u provedbi aktivnosti, dok njih četiri smatra da je glavni problem strah. Dvije su osobe odgovorile svojim riječima: „Veliki broj djece u skupinama! Buka“. Drugi je odgovor sadržavao nekoliko razloga od kojih je jedan također buka, kao i prenapučenost odgojne skupine.

Slika 16. Razlozi nedovoljne provedbe glazbenih aktivnosti po mišljenju odgojitelja i studenata

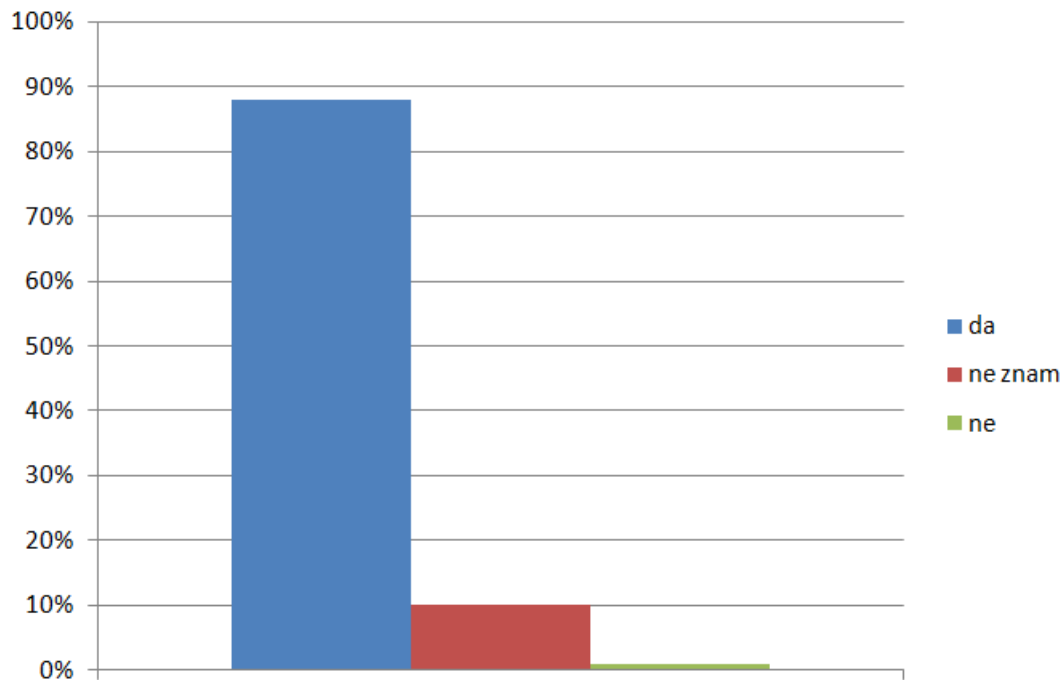
„U slučaju česte provedbe glazbenih aktivnosti u vrtiću, smatram da je glavni razlog...“ pitanje je na koje je odgovorilo sedamdeset i pet ispitanika. Pedeset ispitanika smatra da je glavni razlog osviještenost odgojitelja o dobrobitima glazbenih aktivnosti, a njih osamnaest, dostatno samopouzdanje odgojitelja. Prikladno opremljen prostor odgovor je koji je označilo šest osoba, a jedna je osoba napisala svoj dodatan odgovor: „glazbeno obrazovanja odgojitelja (glazbena škola)“ kao razlog česte provedbe glazbenih aktivnosti u vrtiću.

Slika 17. Iza dovoljne provedbe glazbenih aktivnosti ispitanici smatraju da stoje navedeni razlozi

Na pitanje: „Mislite li da bi se moglo i trebalo provoditi više glazbenih aktivnosti u vrtićima“ odgovorilo je sedamdeset i pet osoba. Odgovor „da“ označen je od strane najviše ispitanika, čak šezdeset i šest. Osam ispitanika ne zna odgovor na pitanje, a odgovor ne označen je od strane samo jednog ispitanika.

Slika 18. Većina odgojitelja i studenata smatraju da bi se glazbene aktivnosti trebale češće provoditi u dječjim vrtićima

„Molim kratko obrazložite svoj odgovor“ zadatak je na koji je odgovorilo sedamdeset i četiri ispitanika. Neki od odgovora su: „Iz iskustva zaključujem da bi se glazbene aktivnosti trebale češće provoditi.“, „U svakom vrtiću je drugačije“, „Neki odgajatelji nemaju sluha ili ne vole pjevati“, „Mislim da odgojiteljice češće trebaju koristiti neki glazbeni instrument“, „Treba odgojitelje samo podsjetiti na ono što već znaju i ohrabriti ih.“, „Glazbene aktivnosti najčešće se provode prije nekih svečanosti i priredbi što nije dovoljno. Trebalo bi ih provoditi svakodnevno, u skladu s djetetovim razvojnim osobinama i s ciljem poboljšanja i usvršavanja glazbenih sposobnosti kod djece predškolske dobi.“, „potrebno je pojačati suradnju s različitim glazbenicima (potencijalni vanjskim suradnicima)“.

6. INTERPRETACIJA

Interpretacija je utemeljena na odgovorima koji su dobiveni istraživanjem. Istraživačka pitanja koja su polazište ovog istraživanja su: provode li odgojitelji glazbene aktivnosti u svojem odgojno-obrazovnom radu, smatraju li odgojitelji da su dovoljno kompetentni za osmišljavanje i provedbu glazbenih aktivnosti, smatraju li odgojitelji da se glazbene aktivnosti dovoljno provode u dječjim vrtićima u Hrvatskoj i misle li odgojitelji da bi se trebalo poraditi na češćoj provedbi glazbenih aktivnosti.

Istraživanje je pokazalo da odgojitelji koriste glazbene aktivnosti u svojem odgojno-obrazovnom radu. Točnije, od sedamdeset i pet ispitanih odgojitelja, sedamdeset i četiri odgojitelja/studenta provode glazbene aktivnosti u svojem radu u vrtiću. Najviše odgojitelja, njih trideset i tri glazbene aktivnosti provode svakodnevno, a njih trideset ih provodi više puta tjedno. Najčešća glazbena aktivnost koju odgojitelji provode je pjevanje, a nakon pjevanja najčešće provode igre s pjevanjem. Najrjeđe provode stvaralačke igre i likovno izražavanje glazbenih dojmova.

36% odgojiteljica se u potpunosti slaže s tvrdnjom da su diplomirane odgojiteljice kompetentne provoditi glazbene aktivnosti u radu sa djecom samostalno, a 26.7% odgojiteljica se s tom tvrdnjom veoma slaže. 28% odgojiteljica se sa tvrdnjom niti slaže, niti ne slaže, dok se najmanje njih s tvrdnjom u potpunosti ne slaže (4%) ili veoma ne slaže (5.3%). Odgojitelji za provedbu glazbenih aktivnosti u svojoj pripremi najviše koriste stručnu literaturu i svoje vlastite ideje, čak njih 76%. 0% ispitanika koristi samo stručnu literaturu bez svojih ideja. Također, samo se trinaest odgojiteljica slaže da je potreban profesionalan glazbenik za provedbu glazbenih aktivnosti u vrtićima. Četrdeset i jedna odgojiteljica i studentica smatra da profesionalan glazbenik nije potreban za provedbu glazbenog odgoja u vrtićima, a dvadeset i jedna se odgojiteljica i studentica niti slaže, niti ne slaže s tom tvrdnjom.

„Glazbene se aktivnosti u dječjim vrtićima provode dovoljno često.“ tvrdnja je na koju je 36% ispitanika odgovorilo s „niti se slažem, niti se ne slažem.“ Ipak, 32% ispitanika se vrlo slaže s tom tvrdnjom, a 18.7% se vrlo ne slaže. 8% ih se slaže u potpunosti, a 5.3% ih se ne slaže u potpunosti. Dakle, više je odgojitelja koji smatraju da se aktivnosti provode dovoljno često u dječjim vrtićima od onih koji to ne smatraju ili od onih koji su nedefinirani. Trideset odgojitelja smatra da se aktivnosti provode dovoljno često, dvadeset i sedam su

nedefinirani po tom pitanju, a njih osamnaest smatra da se glazbene aktivnosti ne provode dovoljno često.

Svi odgojitelji odgovorili suda misle da su glazbene aktivnosti potrebne i korisne u radu s djecom. 88% odgojitelja smatra da bi se moglo i trebalo provoditi više glazbenih aktivnosti u vrtićima, a kao razlog eventualne rijetke provedbe aktivnosti smatraju da je glavni razlog nedovoljna volja za provedbom glazbenih aktivnosti (45%). U slučaju česte provedbe glazbenih aktivnosti u vrtiću odgojitelji i studenti (66.7%) smatraju da je glavni razlog za to osviještenost odgojitelja o dobrobitima glazbenih aktivnosti.

7. ZAKLJUČAK

Glazbene su aktivnosti važne za rast i razvoj djeteta. Glazba pridonosi snažnijem, cjelovitom razvoju djeteta; intelektualnom, emocionalnom, socijalnom, tjelesnom, te djeca uz glazbene aktivnosti mogu razvijati svoju kreativnost, svoj sluh, glas, navike kulturnog ponašanja i osjećaj pripadnosti zajednici. Dobrobiti glazbenih aktivnosti za dijete su u svakodnevnoj praksi nedovoljno naglašene, pa se ovim radom prikazalo koliko su te aktivnosti važne. Navedene su aktivnosti koje je moguće raditi sa djecom predškolske dobi i na koji način kako bi odgojitelji i studenti shvatili da uz odgovarajuću pripremu i želju oni mogu provoditi cijelu paletu glazbenih aktivnosti čija provedba nije moguća samo u slučaju dodatne glazbene izobrazbe. Provedeno je mrežno istraživanje čiji su podatci pokazali da bi se glazbene aktivnosti trebale provoditi redovitije sa djecom u vrtićima. Prema provedenom istraživanju, od sedamdeset i pet ispitanih odgojitelja i studenata, sedamdeset i četiri odgojitelja i studenta provode glazbene aktivnosti u svojem radu u vrtiću. Najviše ispitanika aktivnosti provode svakodnevno. Nešto manje odgojitelja navelo je da glazbene aktivnosti provode više puta tjedno. Svi ispitanici smatraju da su glazbene aktivnosti korisne za dječji razvoj. Najčešća glazbena aktivnost koju odgojitelji i studenti provode je pjevanje, a aktivnost koja slijedi odmah nakon pjevanja su igre s pjevanjem. Od svih glazbenih aktivnosti, odgojitelji najmanje provode stvaralačke aktivnosti u svojem odgojno obrazovnom radu. Također smatraju da bi se glazbene aktivnosti mogle i trebale povoditi češće te da je, u slučaju rijetke provedbe glazbenog odgoja, glavni razlog nedovoljna volja. Odgojitelji i studenti za provedbu glazbenih aktivnosti u svojoj pripremi najviše koriste stručnu literaturu i svoje vlastite ideje. Odgojitelji smatraju da su kompetentni za samostalnu provedbu glazbenih aktivnosti te da za to nije potrebno biti profesionalan glazbenik. Osviještenost o dobrobitima glazbenih aktivnosti glavni je razlog česte provedbe glazbenog odgoja, prema mišljenju ispitanika.

8. LITERATURA

1. Burić-Sarapa, K. (2006). *ECI, PECE, PEC: dječje brojalice, popijevke i igre*. Zagreb: Ibis grafika.
2. Dundović, N., Sam Palmić, R. (2012). Glazba u dječjem vrtiću: Istraživanje i Rezultati istraživanja i rasprava. *Dijete, vrtić, obitelj : Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, Vol.18 No.70.*, str. 11-13.
3. Gospodnetić, H. (2015). *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima 1*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Gospodnetić, H. (2015). *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima 2*. Zagreb: Školska knjiga.
5. Jautakyte, R. (2003). Promoting creativity during musical activity in childhood: Sažetak. U N. Babić i S. Irović (ur.), *Dijete i djetinjstvo: Sažetak*: (str. 141 – 151). Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Visoka učiteljska škola.
6. Jurišić G. i Palmić R. (2002). *Brojalica: snažni glazbeni poticaj*. Rijeka: Sveučilišna knjižnica Rijeka.
7. M. Kemple, K., J. Batey, J., C. Hartle, L. i Bakota, R. (2009). Osmišljavanje Glazbenog centra. *Dijete, vrtić, obitelj, 15* (56), 2-6. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/164811> (04.09.2018.)
8. Manasteriotti, V. (1975). *Muzički odgoj na početnom stupnju: methodske upute za odgajateljice u dječjim jaslicama*. Zagreb: Školska knjiga.
9. Manasteriotti, V. (1977). *Muzički odgoj na početnom stupnju: methodske upute za odgajateljice i nastavnike razredne nastave*. Zagreb: Školska knjiga.
10. Manasteriotti, V. (1978). *Zbornik pjesama i igara za djecu- priručnik muzičkog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.
11. Manasteriotti V. (1981). *Prvi susreti djeteta s muzikom: priručnik za roditelje i sestre odgajateljice u dječjim jaslicama*. Zagreb: Školska knjiga.
12. Martić., N., Koren., M. i Ponudić., A. (1977). *Glazbeni vrtić*. Zagreb: FoMa.
13. Nikolić, L. (2018). Utjecaj glazbe na opći razvoj djeteta. *Napredak, 159* (1 - 2), 139-158. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/202779> (04.09.2018.)

14. Novosel, I., Rončević, S. (2002). Glazbenidoživljaj u djetetovupredškolskomodgoju. U R. Bacalja (ur.), *Zbornik radova :Vol. 3.* (str. 151.-160.), Zadar, Sveučilište u Zadru, Stručni odjel za izobrazbu učitelj a i odgojitelja predškolske djece.
15. Marić Lj. i Goran Lj. (2012). *Zapjevajmo radosno: metodički priručnik za odgojitelje, studente i roditelje.* Zagreb: Golden marketing- Tehnička knjiga.
16. Sam, R. (1998). *Glazbeni doživljaj u odgoju djeteta.* Rijeka: Glosa, do.o.
17. Starc., B., Čudina-Obradović., M., Pleša., A., Profaca., B. i Letica., M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi:Razvoj glazbenih sposobnosti.* Zagreb: Golden Marketing – Tehnička knjiga.
18. Stevanović, M. (2003). *Predškolska pedagogija.* Rijeka: Andromeda d.o.o.
19. Tomerlin V. (1969). *Dječje muzičko stvaralaštvo: priručnik za učitelje i nastavnike muzičkog odgoja.* Zagreb: Školska knjiga.
20. Šamanić, S. (2011). *Teorija glazbe: Osnovni pojmovi glazbe.* Preuzeto s https://bib.irb.hr/datoteka/611198.Lektorirani_Prirunik1.pdf (06.09.2018.)
21. Turina, V. (1999). Vježbajmo uz glazbu: *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, vol.5 No.18-19, 47-47.

PRILOZI

Prilog 1. Anketa

10/22/2018

Anketa o glazbenim aktivnostima u vrtićima

Anketa o glazbenim aktivnostima u vrtićima

Molim odgovarajte iskreno na pitanja. Anketa je anonimna.

* Required

1. Vi ste: *

Mark only one oval.

- student/ica ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja
- prvostupnik /ca ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja
- magistar /magistra ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja
- Other: _____

2. Koliko dugo radite u vrtiću? *

Mark only one oval.

- 1-5 godina
- 5-10 godina
- 10-20 godina
- 20 ili više godina
- nemam radnog iskustva
- Other: _____

3. Koliko često provodite glazbene aktivnosti u svojem odgojno - obrazovnom radu? *

Mark only one oval.

- svakodnevno
- više puta tjedno
- jednom tjedno
- jednom mjesečno
- jednom u nekoliko mjeseci
- kada dođe glazbenik / glazbenica
- Other: _____

4. Označite koje aktivnosti najčešće provodite sa djecom. **Mark only one oval.*

- pjevanje
 slušanje glazbe
 sviranje na instrumentima
 likovno izražavanje glazbenih dojmova
 stvaralačke igre (skladanje, izrada instrumenata ...)
 pokretne igre
 igre s pjevanjem
 Other: _____

5. Mislite li da su glazbene aktivnosti potrebne i korisne u radu s djecom? **Mark only one oval.*

- da
 ne

6. Molim Vas, kratko obrazložite svoj odgovor.

7. Glazbene se aktivnosti u dječjim vrtićima provode dovoljno često. **Mark only one oval.*

1	2	3	4	5		
u potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	u potpunosti se slažem

8. Diplomirane odgojiteljice su kompetentne provoditi glazbene aktivnosti u radu sa djecom samostalno. **Mark only one oval.*

1	2	3	4	5		
u potpunosti se ne slažem	☐	☐	☐	☐	☐	u potpunosti se slažem

9. Kako se pripremate za provedbu glazbenih aktivnosti? **Mark only one oval.*

- Koristim stručnu literaturu.
- Osmišljam aktivnosti samostalno.
- Kombiniram ranije navedene dvije opcije.
- Other: _____

10. Mislim da je profesionalan glazbenik potreban za provedbu glazbenih aktivnosti u dječjim vrtićima. **Mark only one oval.*

- 1 2 3 4 5
- u potpunosti se ne slažem u potpunosti se slažem

11. U slučaju nedovoljne provedbe glazbenih aktivnosti u vrtićima, smatram da je glavni razlog: **Mark only one oval.*

- nedovoljno odgojiteljevo znanje o glazbi
- nedovoljna volja za provedbom glazbenih aktivnosti
- neadekvatan prostor / opremljenost dječjeg vrtića
- nedovoljna svijest o važnosti glazbenih aktivnosti
- strah
- Other: _____

12. U slučaju česte provedbe glazbenih aktivnosti u vrtiću, smatram da je glavni razlog **Mark only one oval.*

- dostatno samopouzdanje odgojitelja
- prikladno opremljen prostor
- osviještenost odgojitelja o dobrobitima glazbenih aktivnosti
- Other: _____

13. Mislite li da bi se moglo i trebalo provoditi više glazbenih aktivnosti u vrtićima? **Mark only one oval.*

- da
- ne
- ne znam

10/22/2018

Anketa o glazbenim aktivnostima u vrtićima

14. Molim kratko obrazložite svoj odgovor. *

Powered by
 Google Forms

Prilog 2. Igra s pjevanjem "Zeko pleše" (prema Manasteriotti, 1978, str. 115)

ZEKO PLEŠE
(Staša Jelić)

Josip Kaplan

Živo
mf

1. Ša - pi - ce mi, ze - ko, daj, sa mno-ga ma - lo
2. Ša - pi - ca - ma. klop, klop, klop, no - ži - ca - ma
3. Ne - ka vi - de dje - ca sva, ka - ko ze - ko
4. Pr - sti - ci - ma puc, puc, puc, gla - vi - ca - ma

po - i - graj.
top, top, top. Je - dnom a - mo, za - tim ta - mo,
ple - sat zna.
tuc, tuc, tuc.

na - o - ko - lo to mi zna - mo, to mi zna - mo.

Osobe:
dijete
zečić

Na takt 1—4. dolazi s jedne strane dijete s rukama o boku, a s druge strane doska-
kuta zečić. Treba nastojati da hod i skakutanje budu u ritmu pjesme.
Takt 1—4. pjeva u svim kiticama odgajatelj. U skladu s tekstem zeko
pruži jednu pa drugu šapu djetetu.

Na takt 5—8. dijete i zečić hvataju se ispod ruke i okreću na desnu pa na lijevu
stranu, a zatim se uhvate za ruke i okreću u krugu. Ovi se taktovi
ponavljaju. Taktove 5—8. pjeva također odgajatelj. Ako pojedina djeca
mogu pjevati c, u prvoj oktavi i ona pjevaju te taktove.

Na takt 1—4. druge kitice dijete i zečić plješću i topću u skladu s tekstem i ritmom
pjesme.

Na takt 5—8. izvode iste pokrete u svim kiticama.

Na takt 1—4. treće kitice zeko se sitnim koracima u ritmu pjesme okreće oko djeteta.

Na takt 1—4. četvrte kitice dijete i zeko dodiruju ruke prstima, lako kucnu glavom
o glavu.

Napomena: I ta mala dramtizacija zahtijeva razvijenije pokrete djece. Zato će je u
početku izvoditi djeca koja su vještija u pokretima, a postupno će se
uključivati i ostala. Pokrete mogu izvoditi i dva, tri ili četiri para djece
ako ima dovoljno prostora. Takav oblik igre može se primijeniti kad su
djeca već svladala pokrete.

Prilog 3. Skladba prikladna za slušanje "Uspavanka" W. A. Mozarta (prema Manasteriotti, 1975, str. 130)

USPAVANKA

W. A. Mozart
Prepjev: Mladen Požajić

Spi, mo-je dje-če-šee, spi!
Ni-ko se ne ču-je tu, Spa-va-ju cuje-li-ći
sre-je u du-bo-kom

svi.
sre. Plo-li-ce spa-va-ju, gle,
Lju-ći su za-spa-li svi,

ba-šće i li-va-do sve. Mje-se-ca sre-br-ni
o-ći-ce sklo-pi i ti. Spa-vaj, dok uz kre-vel

Prilog 4. Primjer skladbe za slušanje W. A. Mozarta "Uspavanka" (prema Manasteriotti, 1975, str. 131)

The image shows a page of a musical score for a lullaby by Wolfgang Amadeus Mozart. The score is written in G major and 3/4 time. It consists of a vocal line and a piano accompaniment. The lyrics are in Croatian and are as follows:

gaj. li- ho o- ba- sja- va gaj.
svoj svoj li- ha- ni pjev cu- jas' moj.

Sa- njoj sad o nji- ma ti Spi, dra- go dje- te- šce,
Kraj te- be maj- ci- ca ba- ti. Spi, dra- go dje- te- šce,

spi i sni- vaj ti.
spi i sni- vaj ti.

The piano accompaniment features a simple, rhythmic pattern in the right hand and a steady bass line in the left hand, typical of a lullaby.